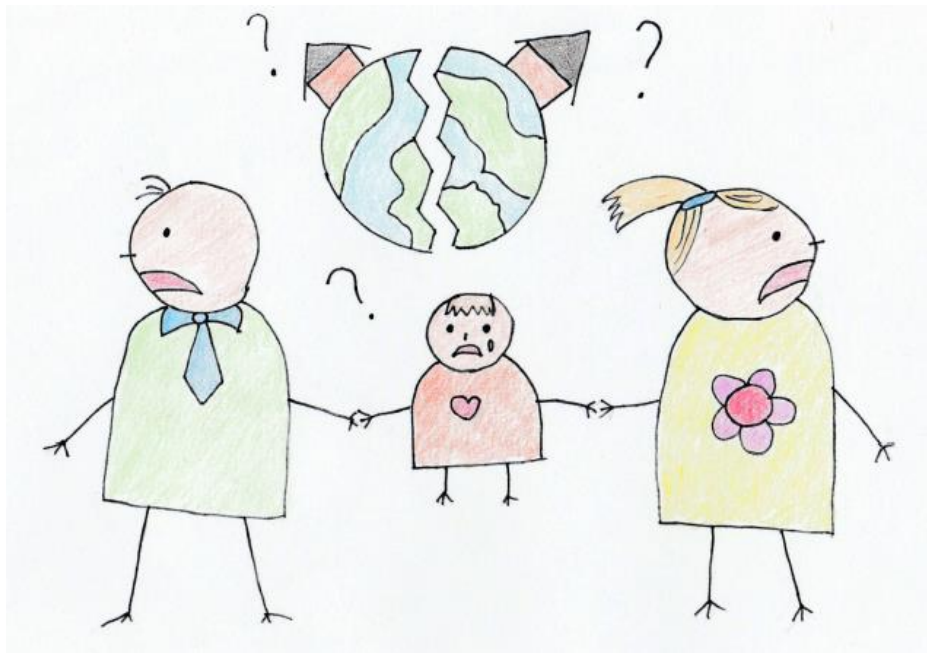

VAN TWEE HUIZEN.. NAAR TWEE WERELDEN

Onderzoeksrapport

Onderzoek naar het preventief handelen van de maatschappelijk werkers bij (vecht)scheiding om schade bij kinderen te voorkomen

- Wendy Janssen & Moniek Seijkens -

Van twee huizen.. naar twee werelden

Onderzoeksrapport

Onderzoek naar het preventief handelen van de maatschappelijk werkers bij (vecht)scheiding om schade bij kinderen te voorkomen.

Dit onderzoek is verricht ten behoeve van het studieonderdeel "Onderzoek & Innovatie" van de opleiding Pedagogiek, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Auteurs: Wendy Janssen & Moniek Seijkens
Organisatie: Synthese
Plaats van uitgave: Venray
Datum: juni 2016

Voorwoord

“...Ik woonde niet alleen in twee huizen, maar vooral ook in twee werelden ...” (Best, 2014).

Dit zijn de woorden van een volwassen man wiens ouders in zijn jeugd zijn gescheiden.

Voor u ligt het onderzoeksrapport over het preventief handelen van de maatschappelijk werkers bij Synthese¹ met betrekking tot casussen waarin een scheiding van ouders aan de orde is. Dit onderzoeksrapport is in opdracht van Synthese en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen uitgevoerd. Dit is het laatste onderdeel van de opleiding Pedagogiek.

In de eerste fase van het onderzoek werden wij, de onderzoekers Moniek Seijkens en Wendy Janssen, direct herinnerd aan hoe actueel het thema scheiding is in de samenleving. Omdat wij draagvlak hebben gecreëerd bij de maatschappelijk werkers, was het een mooie ervaring om te zien hoe groot de betrokkenheid en het respons was van het team. Onze ervaring is erkend door de opdrachtgever. Wij zijn tevreden met het eindresultaat. Hierdoor hebben wij ons steentje bij kunnen dragen aan de toekomstige hulpverlening vanuit het maatschappelijk werk, voor cliënten waarbij sprake is van een scheiding (persoonlijke mededeling, 23 mei 2016).

Aan dit onderzoeksrapport hebben de volgende mensen meegewerkt door het bieden van begeleiding en feedback: mevrouw Verkoulen, afstudeerbegeleidster vanuit Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Wij danken u voor de begeleiding en uw kritische feedback.

Daarnaast gaat onze dank uit naar mevrouw Imming van Synthese te Venray. Hartelijk dank voor uw openheid, de goede begeleiding en de kritische feedback bij dit uitdagende onderzoek. Wij hebben ons erg welkom gevoeld bij Synthese. Als laatste gaat onze dank uit naar de maatschappelijk werkers van Synthese Venray en de ouders die voor de input van het onderzoek gezorgd hebben.

Wij wensen u veel leesplezier toe.

Moniek Seijkens en Wendy Janssen

¹ Synthese is een welzijnsorganisatie in Noord en Midden Limburg. Voor meer informatie over Synthese zie paragraaf 1.2 ‘context van het onderzoek’.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	5
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding van het praktijkonderzoek.....	7
1.2 Context van het onderzoek	8
1.3 De vraag van de opdrachtgever	8
1.4 Leeswijzer.....	9
Hoofdstuk 2. Probleemanalyse	10
2.1 Analyse van het probleem in de praktijk.....	10
2.2 Analyse van het probleem in de literatuurstudie	14
2.3 Probleemstelling	19
Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek.....	22
3.1 De onderzoeksbenadering	22
3.2 Participanten.....	24
3.3 Tijdpad en taakverdeling	25
3.4 Meetinstrumenten, procedure van onderzoek en analyse	26
3.5 Betrouwbaarheid en validiteit	28
Hoofdstuk 4. resultaten	30
4.1 Deelvraag 1	30
4.2. Deelvraag 2	33
4.3 Deelvraag 3	34
4.4 Overige relevante informatie	37
Hoofdstuk 5. Conclusies en discussie	38
5.1 Conclusie van de onderzoeksresultaten.....	38
5.2 Discussie: beperkingen van het onderzoek	43
5.3 Suggesties voor vervolgonderzoek	45
5.4 Aanbevelingen voor de praktijk	46

5.5	Geschiktheid van de aanbevelingen voor Synthese	47
	Bibliografie	48
	Bijlagen.....	52
	Bijlage 1: Taakverdeling en tijdsplanning	52
	Bijlage 2: Begripsbepaling	56
	Bijlage 3: Onderzoeksinstrument 1: Semi-gestructureerd interview	57
	Bijlage 4: Onderzoeksinstrument 2: Eerste focusgroep	69
	Bijlage 5: Onderzoeksinstrument 3: Tweede focusgroep	80

Samenvatting

Synthese is een welzijnsorganisatie in Noord en Midden Limburg. Synthese biedt eerstelijns ondersteuning voor alle burgers van alle leeftijden. Burgers kunnen onder andere met vragen komen op het gebied van financiën, opvoedondersteuning en het betrekken van eigen netwerk. Synthese wil als organisatie preventief gaan werken bij een scheiding. Dit houdt in dat wanneer een cliënt zich aanmeldt bij Synthese om kenbaar te maken dat zijn relatie, in samenlevende vorm, zal worden beëindigd, de maatschappelijk werkers preventief gaan handelen om schade bij kinderen te voorkomen. Bij Synthese wordt er gesignaleerd dat de maatschappelijk werkers die minder dan vijf jaar in dienst zijn, de signalen om preventief te werken bij een scheiding negeren. Daarentegen zijn de maatschappelijk werkers die langer dan vijf jaar in dienst zijn zich juist wel bewust van deze signalen en de daaropvolgende handelingen. De opdrachtgever wil dat de maatschappelijk werkers bewust worden gemaakt om preventief te handelen wanneer er wordt gesignaleerd dat een cliënt wil scheiden van zijn partner en hier kinderen bij betrokken zijn.

Aan de hand hiervan is een doelstelling voor dit onderzoek geformuleerd. Deze luidt als volgt: *'Dit onderzoek levert inzicht op in handelingen die de maatschappelijk werkers kunnen verrichten voor cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om eventuele schade die kan ontstaan door de scheiding bij kinderen van deze cliënten te voorkomen. Op basis van deze inzichten wordt een handelingskader aangeboden aan de maatschappelijk werkers van Synthese Venray.'*

Om deze doelstelling te behalen is de volgende vraagstelling geformuleerd: *'Welke preventieve handelingen kunnen de maatschappelijk werkers van Synthese Venray hanteren bij cliënten in het crisisstadium van een scheiding, die zich aanmelden met een algemene hulpvraag om schade bij kinderen te voorkomen?'*

Om hierop antwoord te geven is er als eerste een focusgroep georganiseerd waarbij dertien maatschappelijk werkers aanwezig waren. In deze focusgroep is er ingegaan op de visie van de maatschappelijk werkers met betrekking tot het preventief handelen. Daarnaast zijn de handelingen van de maatschappelijk werkers die langer dan vijf jaar werkervaring hebben, besproken. Vervolgens zijn er vier gescheiden ouders geïnterviewd die hulpverlening hebben gehad omtrent de scheiding. Hierbij is er ingegaan op de handelingen van het maatschappelijk werk en wat de ondersteuningsbehoeften waren van de ouder. Om hierop aan te sluiten zijn de resultaten van de interviews voorgelegd aan elf maatschappelijk werkers in een focusgroep. Vanuit deze resultaten is er bekeken welke handelingen er ingezet kunnen worden door het maatschappelijk werk om aan te sluiten bij de resultaten vanuit het cliëntonderzoek.

De belangrijkste resultaten zijn als volgt: Drie ouders hebben aangegeven dat het belang van hun kinderen, hun motivatie voor hulpverlening was. Ze geven aan dat ze tijdens de scheiding druk bezig waren met zichzelf en andere conflicten, waardoor de kinderen tijdelijk op de achtergrond stonden. Eén maatschappelijk werker die meer dan vijf jaar werkervaring heeft, geeft aan dat zij ouders betreft bij de hulpverlening door het belang van de kinderen centraal te stellen. Het team van maatschappelijk werk geeft aan zich verantwoordelijk te voelen voor het welzijn van de kinderen, mits zij signaleren dat de cliënt het welzijn van de kinderen op de achtergrond zet. Alle vier de ouders geven aan dat zij het belangrijk vinden om de kinderen bij de hulpverlening te betrekken. Twee ouders geven aan het prettig te vinden om praktische informatie te verkrijgen op het moment van scheiden. Uit de denkwijze en handelingen van de maatschappelijk werkers komt naar voren dat zij vinden dat het geven van financiële informatie, de taak van een advocaat is. Vanuit de maatschappelijk werkers die minder dan vijf jaar werkervaring hebben, blijkt dat het onderwerp scheiding onderbelicht is geweest tijdens de opleiding. Ervaring speelt een belangrijke rol bij een casus waar een scheiding speelt.

Vanuit de conclusie blijkt dat de maatschappelijk werkers met minder dan vijf jaar werkervaring een deskundigheidsbevordering nodig hebben. Daarnaast is het van belang dat de verwachtingen van beide partijen, cliënt en maatschappelijk werker, worden besproken. Als de maatschappelijk werker een signaal opvangt dat het welzijn van de kinderen op de achtergrond staat, hoort de maatschappelijk werker het signalement bespreekbaar te maken. De maatschappelijk werkers geven aan het kind bij de hulpverlening te betrekken door met de kinderen in gesprek te gaan over het probleem, op een manier die aansluit bij de leeftijd van het kind. Synthese kan de ouders die behoeften hebben aan praktische informatie, via een voorlichting of folder voorzien.

Hoofdstuk 1. Inleiding

De vraagstelling vanuit de praktijkorganisatie is als volgt beschreven: ‘Hoe kunnen de maatschappelijk werkers van Synthese preventief handelen bij een scheiding² tussen cliënten³ om een vechtscheiding te voorkomen?’ In dit hoofdstuk is de aanleiding van het praktijkonderzoek beschreven, de context van het onderzoek en de vraag van de opdrachtgever. Daarnaast is de leeswijzer van het onderzoeksrapport beschreven.

Een zaak die het hele land in zijn greep hield was de vermissing van de broertjes Ruben (9 jaar) en Julian (7 jaar). Na een vier jaar durende vechtscheiding werd het voor vader (Jeroen) te veel. Zijn ex-partner beschuldigde hem van kindermishandeling en de Raad van Kindermishandeling besloot dat hij zijn kinderen minder zou gaan zien. Hierdoor knapte er iets bij hem. De vader (Jeroen) van Julian en Ruben heeft hen om het leven gebracht en vervolgens zelfmoord gepleegd (Lauret & Penris, 2013). Vanuit deze zaak is er veel aandacht in de media over de zorgen om kinderen bij vechtscheidingen.

1.1 Aanleiding van het praktijkonderzoek

Er is veel aandacht voor vechtscheidingen, zowel in de maatschappij als in de politiek en de wetenschap (Geurts, Sportel, Beenackers & Arikan, 2015). Een voorbeeld hiervan is een fragment uit het artikel hierboven beschreven. Synthese wil als organisatie preventief gaan werken bij een scheiding tussen de cliënten om schade bij de jeugdigen⁴ te voorkomen. Op dit moment wordt er bij Synthese gesignaleerd dat maatschappelijk werkers signalen om preventief te werken bij een scheiding passeren (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 16 februari 2016). Synthese streeft naar een continu hoog kwaliteitsniveau van de dienstverlening om de continuïteit van de organisatie te waarborgen. Dit doen ze door optimaal invulling te geven aan de eisen en de wensen van de verwijzers en cliënten binnen de kaders van de wet- en regelgeving (Synthese, 2015 A).

Daarnaast heeft Synthese volgens het Jaarplan Synthese (2016) te maken met de nieuwe Jeugdwet, waarbij gemeentelijke verantwoordelijkheid centraal staat voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen en zorg voor licht verstandelijk gehandicapte jeugd. Vanuit het

² Het begrip scheiding duidt in dit onderzoeksrapport op het beëindigen van een relatie tussen twee samenlevende partners.

³ Het begrip cliënten duidt in dit onderzoeksrapport op ouders die hulpverlening hebben of hebben gehad bij Synthese.

⁴ Het begrip jeugdigen duidt in dit onderzoeksrapport op kinderen van nul tot en met eenentwintig jaar.

afstudeeronderzoek Pedagogiek Hogeschool van Arnhem en Nijmegen is deze kwestie onderzocht en geïnnoveerd.

1.2 Context van het onderzoek

Synthese is een welzijnsorganisatie in Noord en Midden Limburg. Synthese biedt eerstelijns ondersteuning voor alle burgers van alle leeftijden. Burgers kunnen onder andere met vragen komen op het gebied van financiën, opvoedondersteuning en het betrekken van eigen netwerk (Synthese, z.d.-d). De hoofdpdrachtgevers van Synthese zijn de gemeenten, de Vereniging Kleine Kernen Limburg, Wonen Limburg, Proteion en de Zorggroep. Synthese is in verschillende gemeenten actief (Synthese, z.d.-b).

Het preventief handelen bij een scheiding komt bij alle maatschappelijk werkers van Synthese voor. Het onderzoeksgebied is Synthese Venray. Dit zodat het onderzoek afgebakend is tot één gemeente en één regelgeving. Na het onderzoek wordt het product door mevrouw Imming gegeneraliseerd naar de andere gebieden waar maatschappelijk werkers actief zijn (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016).

De visie van Synthese is om in het alledaagse leven mensen de mogelijkheid te bieden om tot hun recht te komen en zich te ontwikkelen. Dit gebeurt in wisselwerking met hun omgeving. Hierbij is de missie van Synthese om open te staan voor de thema's die inwoners aandrigen en vanuit daar aan de slag te gaan (Synthese, 2016). De opdrachtgever is mevrouw Imming. Mevrouw Imming heeft de opleiding 'Maatschappelijk werk en dienstverlening' gevolgd en is sinds 1997 werkzaam bij Synthese te Venray. Mevrouw Imming is senior maatschappelijk werker bij Synthese. In dit onderzoek is zij een gevorderde maatschappelijk werker⁵.

1.3 De vraag van de opdrachtgever

Vanuit een mondeling gesprek met de opdrachtgever van Synthese komt naar voren, dat er gesignaleerd wordt dat voornamelijk de junior⁶ maatschappelijk werkers niet voldoende aandacht besteden aan de cliënt, wanneer hij of zij op het punt staat om zijn relatie te verbreken. Dit wordt gesignaleerd in de casuïstiekbespreking, een overleg waarin verschillende casussen worden besproken. De opdrachtgever wil dat de maatschappelijk werkers bewust worden gemaakt, om preventief te handelen wanneer een cliënt wil scheiden van zijn partner en hierbij jeugdigen betrokken zijn (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016). De

⁵ Gevorderde maatschappelijk werkers zijn maatschappelijk werkers die langer dan vijf jaar in dienst zijn bij Synthese.

⁶ Junior maatschappelijk werkers zijn stagiaires of maatschappelijk werkers die korter dan vijf jaar in dienst zijn bij Synthese.

maatschappelijk werkers bestaan uit gevorderde maatschappelijk werkers en junior maatschappelijk werkers (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016).

1.4 Leeswijzer

Bij hoofdstuk 2 wordt er ingegaan op de probleemanalyse. In paragraaf 2.1 wordt het knelpunt 'preventief handelen bij een scheiding' beschreven en hoe dit tot uiting komt bij Synthese. Dit wordt gevolgd door een literatuurstudie, beschreven in paragraaf 2.2. De literatuur sluit aan bij de probleemanalyse in de praktijk. Daarna wordt in paragraaf 2.3 de conclusie van de gehele probleemanalyse weergegeven, waarbij de analyse van de praktijk en literatuurstudie verbonden zijn. Vanuit deze gegevens is er een doel- en vraagstelling geformuleerd. Vervolgens zijn er drie deelvragen opgesteld. In hoofdstuk 3 wordt er ingegaan op de methode van het onderzoek. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksbenadering, participanten, procedure, meetinstrumenten en de analyse van de data verantwoord. Aan de hand van dit plan wordt de onderzoeksvraag onderzocht. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een verantwoording van de betrouwbaarheid en validiteit in paragraaf 3.5. Vervolgens wordt er in hoofdstuk 4 per deelvraag de resultaten gepresenteerd, waarna in hoofdstuk 5 een conclusie is beschreven met de antwoorden op de onderzoeksvraag en deelvragen. Tevens wordt er beschreven wat de suggesties zijn voor het vervolgonderzoek, een discussie over de beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor Synthese.

Hoofdstuk 2. Probleemanalyse

In dit hoofdstuk wordt een analyse beschreven over het probleem 'preventief werken bij een scheiding'. Hierbij is er onderscheid gemaakt tussen het probleem in de praktijk en het probleem in de literatuur.

2.1 Analyse van het probleem in de praktijk

De beschreven informatie in paragraaf 2.1 is afkomstig van mevrouw Imming, de maatschappelijk werkers van Synthese en mevrouw Lenders (secretarieel medewerkster) met onderbouwing vanuit de literatuur.

Cliënten kunnen zichzelf aanmelden bij de maatschappelijk werkers van Synthese met hulpvragen of zij worden doorverwezen door het netwerk van de cliënt, de huisarts, de gemeente of andere dergelijke instanties (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016). De hulpvragen komen allemaal bij de bureaudienst binnen. De maatschappelijk werkers maken afspraken over wie de zaken oppakt en wanneer dit gebeurt. Mevrouw Imming is bij de maatschappelijk werkers eindverantwoordelijke hiervoor (Synthese, z.d.-a). De maatschappelijk werker heeft als doel om de cliënt te ondersteunen en zelfstandig te maken in wisselwerking met de omgeving. Hierbij draagt de maatschappelijk werker actief bij aan een zo groot mogelijke eigen verantwoordelijkheid van de cliënt (Nederlandse vereniging van maatschappelijk werkers, 2010). De maatschappelijk werkers krijgen met diverse hulpvragen te maken. Hulpvragen kunnen bijvoorbeeld gaan over eenzaamheid, financiën, opvoeding, psychosociale problematiek bij jongeren, ouders / verzorgers en dergelijke (Gemeente Venray, 2015).

De hulpvragen kunnen ook gaan over een scheiding van een cliënt. Een cliënt kan zich aanmelden met vragen m.b.t. relatieproblemen of huisvesting. Mevrouw Imming vindt het belangrijk dat een scheiding gezamenlijk gebeurt en dat er recht gedaan wordt aan alle betrokken partijen (persoonlijke mededeling, 16 februari 2016). Zij vindt dat cliënten een groter risico lopen op een vechtscheiding wanneer zij niet samen scheiden. Onder 'samen scheiden' bedoelt mevrouw Imming dat de cliënten samen de scheiding aangaan en niet ieder voor zich. Op het moment dat cliënten met kinderen zich aanmelden met een hulpvraag over scheiden of met een algemene hulpvraag waar een scheiding gaande blijkt te zijn, is het als professional belangrijk om dit te signaleren. Tevens kunnen jeugdigen zich aanmelden met een algemene hulpvraag, waarbij de achterliggende oorzaak een scheiding is bij zijn ouders (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016). Een voorbeeld hiervan was een jeugdige van zeventien jaar die met de hulpvraag kwam dat ze uit huis wilde. Op het moment dat er werd doorgevraagd op de hulpvraag, bleek dat er thuis een vechtscheiding gaande was en dat de

jeugdige daarom het huis uit wilde. Dit is een voorbeeld van een signaal van een jeugdige die in de knel zat door een vechtscheiding (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016).

De signalen die een jeugdige nog meer kan laten zien, zijn tevens de gevolgen op korte termijn (zie 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding'). Dit kunnen signalen zijn die duiden op een (vecht)scheiding waarbij mogelijk schade is voor het welzijn van jeugdigen. Als een jeugdige dit laat zien, heeft hij of zij al schade opgelopen.

In overleg met de opdrachtgever wordt er in dit onderzoek aandacht besteed aan het eerste beschreven signaal, namelijk wanneer cliënten zich aanmelden met een algemene hulpvraag, en er blijkt een scheiding gaande te zijn waarbij kinderen zijn betrokken. Deze keuze is gemaakt omdat deze signalen het vaakst voorkomen, waardoor het onderzoek afgebakend wordt. Als professional is het belangrijk om op de situatie door te vragen, maar ook om ouders inzicht te geven over de gevolgen van een scheiding op jeugdigen. Ook al komen de cliënten niet voor deze informatie, is het als professional belangrijk deze informatie mee te geven. Het is niet bekend of de cliënt op dat moment open staat voor deze informatie. Mevrouw Imming vindt het de taak van de maatschappelijk werkers om hier actie in te ondernemen, ook al zijn de cliënten op dat moment nog niet gemotiveerd. Zij voelt zich hier verantwoordelijk voor. Er zijn tools nodig om dit gesprek op gang te brengen. Wat precies deze tools zijn, weet mevrouw Imming niet. Mevrouw Imming zou graag willen zien dat de maatschappelijk werkers van Synthese over deze tools beschikken (persoonlijke mededeling, 29 februari 2016).

Het is namelijk belangrijk om de vraag achter de vraag helder te krijgen (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016). Mevrouw Imming vindt het van belang dat de maatschappelijk werkers ontvankelijk zijn voor deze signalen, zoals hierboven beschreven, en daarin moeten investeren. Tijdens de casuïstiekbespreking en in de wandelgangen ervaart mevrouw Imming dat de junior maatschappelijk werkers minder bewust zijn van deze signalen. Ze vragen minder door bij scheidingsproblematiek en gaan alleen in op de hulpvraag van de cliënt (persoonlijke mededeling, 29 februari 2016). Professioneel gezien, mogen de maatschappelijk werkers deze belangrijke signalen niet laten passeren. Op dat moment moeten de maatschappelijk werkers preventief handelen door middel van doorvragen op de situatie, met als doel dat ze inzicht krijgen in het verloop van het scheidingsproces. Dit zodat de situatie niet escaleert en schade bij jeugdigen beperkt blijft. De gevorderde maatschappelijk werkers hebben door ervaring geleerd om ontvankelijk te zijn voor deze signalen en investeren hierin (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 16 februari 2016). Mevrouw Longstaff is een gevorderde maatschappelijk werkster. Ze erkent het probleem dat de junior maatschappelijk werkers minder ontvankelijk zijn voor de signalen die staan beschreven bij paragraaf 2.1 'Analyse van het probleem'. Ze zag dit

terug tijdens de casuïstiekbespreking. Hierin zag ze dat junior maatschappelijk werkers niet doorvragen op hulpvragen waar een scheiding gaande is. Ze ziet dat junior maatschappelijk werkers het lastig vinden om positie in te nemen, de confrontatie aan te gaan en om ouders aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Mevrouw Longstaff geeft aan dat ze denkt dat het aan de ervaring ligt van de junior maatschappelijk werkers (persoonlijke mededeling, 8 maart 2016). Op dit moment is er geen specifiek beleid bij Synthese gericht op het omgaan met een scheiding (mevrouw Imming, persoonlijke mededeling, 16 februari 2016).

Een scheiding heeft invloed op diverse betrokken partijen, zowel binnen als buiten Synthese. De betrokkenen worden beschreven op micro-, meso- en macroniveau. Bij microniveau gaat het over de relatie tussen de cliënt en de professional met daarbij de sociale omgeving (Witte, 2005). Hieronder wordt er bij microniveau ingegaan op de gevolgen van een (vecht)scheiding voor de betrokkenen. Dit wordt ondersteund aan de hand van een aantal praktijkvoorbeelden. Bij mesoniveau is er volgens Witte (2005) sprake van het niveau waarop organisaties en professionals samenwerken en onderling relaties aangaan. Hieronder wordt de functieomschrijving van de maatschappelijk werkers beschreven, wat hun ervaringen met scheidingen zijn, hoe het team van maatschappelijk werkers is opgebouwd en hoe de organisatie van dit team geregeld is. Bij macroniveau gaat het om het overheidsbeleid, wet- en regelgeving en financiële situatie (Witte, 2005). Bij dit niveau wordt er ingegaan op de invloed van de nieuwe Jeugdwet voor Synthese.

Bij microniveau speelt het gezin een rol. Op het moment dat cliënten op het punt staan om uit elkaar te gaan en er jeugdigen bij betrokken zijn, heeft dit het meest invloed op het gezin (Spruijt & Kormos, 2014). Een cliënt die hulpverlening bij Synthese heeft gehad, vertelde dat haar leven en die van de kinderen tien jaar helemaal overhoop heeft gelegen door de scheiding (persoonlijke mededeling, 14 april 2016). Een gezin is een systeem, waarbij loyaliteit van jeugdigen een grote rol speelt. Op het moment dat er met één persoon iets verandert in dit systeem, heeft het invloed op het gehele gezin (Nabuurs, 2015). Tevens willen kinderen loyaal zijn aan beide ouders, wat met conflicten tussen beide ouders bijna een onmogelijke opgave is (Ieperen-Schelhaas & Verharen, 2011). De schade die een jeugdige oploopt vanuit een vechtscheiding (zie 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding') heeft een enorme invloed op het welzijn van het kind op korte termijn (Spruijt & Kormos, 2014). Een jeugdige waarvan de ouders een aantal jaar geleden gescheiden zijn, erkent dit gegeven. Ze geeft aan dat ze zich door de situatie heel onzeker is gaan voelen en daar nog steeds last van ondervindt (persoonlijke mededeling, 12 april 2016). Volgens Nagy kunnen deze lasten

doorgegeven worden op de volgende generatie (Michielsen, Mulligen & Hermkens, 1999). Er zijn geen cijfers bekend over het aantal (vecht)scheidingen van de cliënten in het registratiesysteem van Synthese.

Op mesoniveau speelt Synthese een rol. (Vecht)scheidingen zijn een maatschappelijk probleem dat tot uiting komt bij Synthese (Aben, 2008). Bij Synthese hebben voornamelijk de maatschappelijk werkers als doel om preventief te handelen bij een (vecht)scheiding. Zoals in het begin van 2.1 'Analyse van het probleem in de praktijk' al beschreven staat, krijgen zij diverse casussen binnen van cliënten met scheidingsvragen (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016).

Bij Synthese hebben de maatschappelijk werkers als doel om de cliënt te ondersteunen, zodat de cliënt zich na het beëindigen van de hulpverlening weer zelfstandig in de maatschappij kan redden. Dit gebeurt samen met het netwerk van de cliënt en/of voorzieningen in de omgeving (Synthese, 2016). De maatschappelijk werker inventariseert de hulpvraag en verzamelt informatie. Vervolgens voert hij de hulpverlening uit door het verstrekken van informatie, advies geven of het begeleiden van de cliënt (MO groep & CN zorg en welzijn, 2014). In gesprek met de maatschappelijk werkers kwamen verschillende ervaringen naar voren. De maatschappelijk werkers ervaren problemen met de communicatie tussen cliënten op het moment dat ze in een scheiding zitten (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). Volgens de teamleider ontstaat hierdoor in de meeste gevallen een vechtscheiding (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). Volgens een maatschappelijk werker is het van belang dat jeugdigen gerustgesteld worden. Vooral benoemen dat zij niet schuldig zijn. Jeugdigen voelen namelijk alles aan (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). De teamleider van de maatschappelijk werkers is Gaby Hustedt. Van het team wordt zelforganisatie verwacht. Ze organiseren hun eigen werkzaamheden en zijn zelf verantwoordelijk voor hun taken (Synthese, 2016). De maatschappelijk werkers van Synthese zijn HBO (Social Work) geschoold. Het team bestaat uit zestien maatschappelijk werkers, waarvan elf junior en vijf gevorderde maatschappelijk werkers van vrouwen tussen de 25 en 60 jaar (N. Lenders, persoonlijke mededeling, 8 maart 2016). De maatschappelijk werkers registreren informatie over de hulpverlening in het registratiesysteem Regimadi (persoonlijke mededeling, Y. Imming, 26 februari 2016).

Bij macroniveau speelt de organisatie Synthese gekoppeld aan de maatschappij een rol. Mevrouw Imming heeft zorgen over hoe vechtscheidingen verlopen. Mevrouw Imming vindt het de taak van Synthese om een vechtscheiding te voorkomen (persoonlijke mededeling, 26 februari 2016). Dit komt overeen met het kwaliteitshandboek van Synthese. Hierin staat beschreven dat het de rol van Synthese is om alle vormen ter verbetering te bewaken, zowel preventief als

correctief (Synthese, 2015 A). Op 1 januari 2015 is de nieuwe 'Jeugdwet' in werking getreden. Door deze wet is alle zorg gebundeld bij de gemeentes. Zij zijn verantwoordelijk voor de zorg en het financieren hiervan (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2014). Zoals in hoofdstuk 1 'Inleiding' staat beschreven, financiert gemeente Venray de hulpverlening van Synthese. Tijdens de invoering van de nieuwe Jeugdwet zijn er tevens diverse bezuinigingen geweest op de zorg (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2014). Wanneer er hulpverlening wordt ingezet, brengt dit kosten met zich mee. Daarom is het belangrijk zo efficiënt mogelijk te handelen.

Tot drie jaar geleden was er bij Synthese een preventief aanbod voor (vecht)scheidingen. Dit was het Informatie Adviespunt (IAP). Dit aanbod was gericht op alle mensen, met of zonder kinderen, waarvan één partij in het werkgebied van Synthese woonde en overwoog om te gaan scheiden of die beslissing al had genomen. Deze mensen hadden behoefte aan informatie, advies en begeleiding omtrent het scheidingsproces. Het doel van het IAP was om cliënten in een zo vroeg mogelijk stadium te bereiken en hen te ondersteunen zodat conflicten, juridische procedures en traumatische ervaringen werden vermeden of werden begeleid (Synthese, 2004). Dit is stopgezet omdat er te weinig aanmeldingen waren. De oorzaak van het geringe aantal aanmeldingen is onbekend (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 23 februari, 2016). Er is een onderdeel van het IAP blijven bestaan, namelijk 'Ouders Regelen Omgang' (ORO). Dit aanbod is gericht op ex-partners met kinderen waar een omgangsregeling is, die om een of andere reden niet goed functioneert. Met als doel dat de cliënten (opnieuw) leren communiceren met elkaar en weer onderhandelen, zodat kinderen zo min mogelijk last hebben van de (echt)scheiding van hun ouders (Synthese, z.d.-c). ORO is blijven bestaan omdat hier genoeg aanmeldingen voor zijn (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 8 maart 2016).

2.2 Analyse van het probleem in de literatuurstudie

Naar aanleiding van het probleem in de praktijk, is er naar literatuur over scheiding, vechtscheiding en preventie gezocht. Daarbij is gekeken naar welke wetenschappelijke onderzoeken er zijn over preventief handelen bij een (vecht)scheiding. In deze paragraaf wordt als eerste ingegaan op de definitie '(vecht)scheiding'. Wat heeft invloed op een (vecht)scheiding en waar moet rekening mee gehouden worden? Dit wordt gevolgd door de definitie preventie. Als laatste wordt er ingegaan op de bestaande interventies.

2.2.1 Algemene informatie over (vecht)scheiding

De definitie 'scheiding' wordt gebruikt voor de beëindiging van een relatie tussen twee samenlevende partners. Die relatie kan een huwelijk, geregistreerd partnerschap of samenwonen zijn (Nederlands Jeugd Instituut, 2016). Een scheiding is een proces van enkele

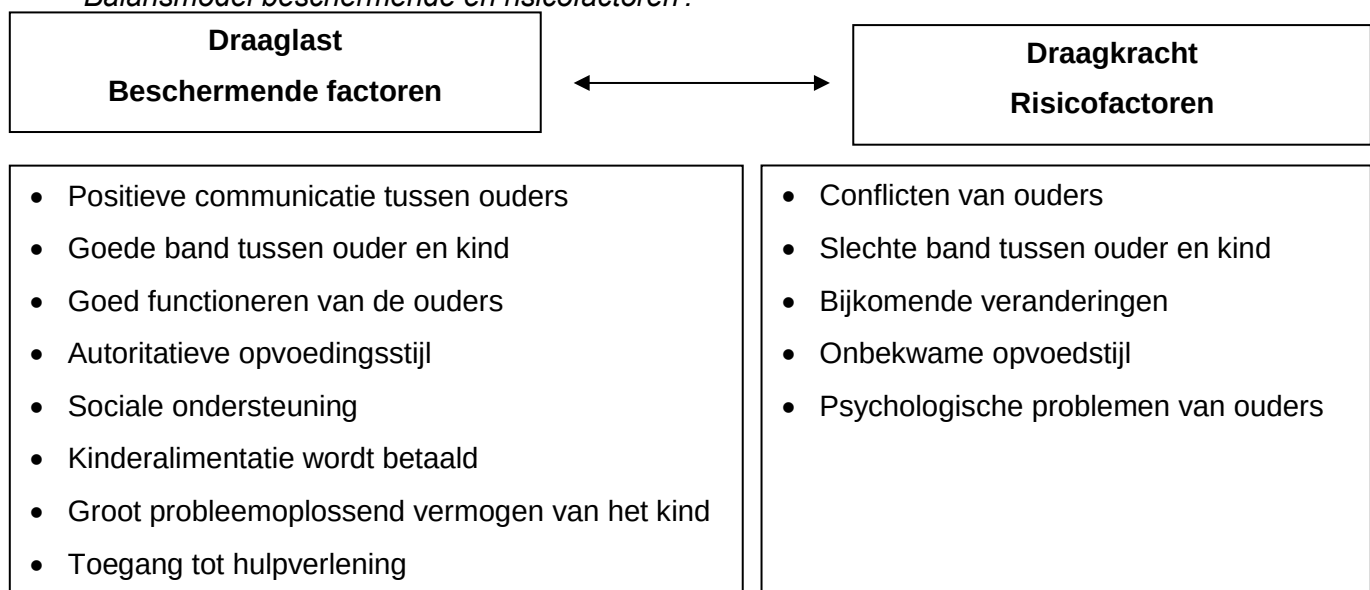
jaren. Als een scheiding zeer conflictueus verloopt, waarbij ouders in een juridische strijd verwickeld zijn, is er sprake van een 'vechtscheiding' (Spruijt & Kormos, 2014, p. 73). Volgens Anderson (in Lawick & Visser, 2015) wordt een vechtscheiding gekenmerkt door "langdurig conflict, vijandigheid, schuld en emotionele instabiliteit" (p.12). Partners nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen aandeel in een echtscheiding, waardoor er ruzies ontstaan. Dit is tevens een belangrijk kenmerk (Lawick & Visser, 2015).

Maarel (2013) beschrijft dat een scheiding kan worden herkend aan drie stadia: crisisstadium, overgangsstadium en stadium van hernieuwde stabiliteit. Volgens de kenmerken van Anderson (in Lawick & Visser, 2015), kan er in elk stadium sprake zijn van een vechtscheiding. De maatschappelijk werkers van Synthese zullen zich gaan richten op het crisisstadium, om de cliënt te informeren en te adviseren over het verloop van een scheiding en hoe rekening te houden met de (ex)-partner en jeugdigen.

Het crisisstadium: Dit is de periode voorafgaand aan de scheiding. In deze periode zijn er vaak veel conflicten en ruzies. Deze periode kan twee tot vijf jaar duren. Ouders zijn minder beschikbaar voor hun kind(eren), waardoor de jeugdige minder aandacht krijgt (Maarel, 2013). Het crisisstadium hoeft niet problematisch te verlopen wanneer er duidelijkheid is voor de jeugdigen en er geen conflicten zijn. Het hoogtepunt van dit stadium is de uiteindelijke scheiding (Maarel, 2013).

2.2.2 Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding

De beschermende en risicofactoren die belangrijk zijn bij een (vecht)scheiding om schade bij het kind te voorkomen, zijn aan de hand van een balansmodel in kaart gebracht, zie tabel 2.1 'Balansmodel beschermende en risicofactoren'.

Tabel 2.1 Balansmodel beschermende en risicofactoren
(Spruijt & Kormos, 2014; Peer, 2007; Spruijt, Kormos, Burggraaf & Steenweg, 2003).

Spruijt & Kormos (2014) geven aan dat de intensiteit van de conflicten en de duur van een scheiding van invloed zijn op de hoeveelheid schade die het kind oploopt. CDA-lid Keijzer (in Echtscheiding-Wijzer, 2015) zegt “De gevolgen van een vechtscheiding zijn voor jeugdigen net zo erg als kindermishandeling”. Volgens Atmato (in Spruijt & Kormos, 2014, p. 43) hebben de volgende negatieve gevolgen op korte termijn invloed bij jeugdigen die in een scheiding van hun ouders zitten:

- Externaliserende problemen zoals agressie, vandalisme en bij oudere jeugdigen delinquent gedrag;
- Internaliserende problemen zoals laag zelfbeeld, depressieve en angstige gevoelens;
- Problemen met vriendschapsrelaties;
- Zwakkere band met ouders, vaak de vader;
- Problemen op school zoals lagere cijfers, problemen met concentratie, spanningen in het contact met andere leerlingen.

2.2.3 Wetgeving en rechten bij een scheiding

Om de problemen rond een scheiding te verminderen is er op 1 maart 2009 een nieuwe wet gekomen, de ‘Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding’. Volgens Spruijt en Kormos (2014) is het ouderschapsplan het belangrijkste punt uit deze wet:

Het ouderschapsplan: Wanneer ouders uit elkaar gaan als ze getrouwd zijn, geregistreerd partnerschap hebben of samenwonend zijn en beiden het gezag hebben, zijn ouders verplicht een ouderschapsplan op te stellen. Dit is alleen verplicht als de jeugdigen jonger dan achttien jaar oud zijn. In het ouderschapsplan staan verschillende afspraken over kinderalimentatie, zorgverdeling en uitwisseling van informatie over de jeugdigen. Daarbij kunnen de ouders zelf ook nog andere afspraken inzetten (Spruijt en Kormos, 2014, p.116).

Volgens Linden, Siethoff en Zeijlstra-Rijpstra (2014) is het aspect kinderalimentatie, staat in de wetgeving, na een scheiding ook van belang:

Kinderalimentatie: Beide ouders zijn verplicht de jeugdige financieel te onderhouden. Als het inkomen van een ouder (ook al is het niet de verzorgende ouder) voldoende is, kan de rechter een bedrag vaststellen dat de ouder aan de andere ouder moet betalen om het kind te onderhouden. Dit wordt kinderalimentatie genoemd (Linden, Siethoff en Zeijlstra-Rijpstra, 2014, p. 88).

2.2.4 Preventie en werkzame factoren

Preventie heeft als doel om het probleem te voorkomen, om het voor te zijn. Preventief handelen bij een (vecht)scheiding vermindert de negatieve gevolgen voor de jeugdigen. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen drie verschillende preventies: primaire preventie, secundaire preventie en tertiaire preventie (Janssen, 2011). De maatschappelijk werkers van Synthese zullen zich gaan richten op de secundaire preventie, om de problematiek te voorkomen. Hierbij wordt gewerkt met cliënten die op het punt staan om te gaan scheiden en waarbij jeugdigen betrokken zijn. De preventie richt zich op het versterken van de beschermende factoren en het verminderen van de risicofactoren (zie 2.2.2 'Risiko- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding'). De activiteiten van de secundaire preventie worden in zijn algemeenheid meestal groepsgewijs en thematisch aangeboden (Janssen, 2011).

Werkzame factoren bij preventief werken

De volgende factoren kunnen volgens Honing (2015) invloed hebben op de manier van preventief handelen bij een scheiding. Hoe deze factoren op dit moment tot uiting komen bij Synthese is niet bekend. Dit zijn de factoren: laagdrempelig, duurzaamheid en inspelen en participeren. Met inspelen en participeren wordt er bedoeld: werk vraaggericht en kijk wat de behoeftes zijn van de cliënt en de jeugdige. Geef hierbij de cliënten en jeugdigen een actieve rol bij de oplossing, uitvoering en evaluatie (Honing, 2015). Diverse competenties die hierbij een rol spelen van de professionals zijn houding, vaardigheden, kennis, match en scholing.

2.2.5 Interventies in het crisisstadium

De belangrijkste oorzaak van problemen bij kinderen bij een scheiding zijn de conflicten tussen ouders, zowel voor als na de scheiding. Daarom is het belangrijk om deze conflicten te verminderen en te bemiddelen. Voor ouders met kinderen is dit extra belangrijk, omdat de relatie als ouders blijft bestaan na een scheiding (Spruijt & Kormos, 2014). Mevrouw Imming geeft ook aan dat ze het belangrijk vindt dat ouders samen gaan scheiden, omdat de relatie als ouders zijnde nooit over gaat (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 29 februari 2016).

Volgens Carrol en Deherty (in Spruijt & Kormos, 2014) zijn voorlichtingsprogramma's ook effectief voor ouders om de relatie als ouders te laten voortbestaan tijdens en na de scheiding. Bij voorlichtingsprogramma's over scheiden leren ouders hoe conflicten kinderen negatief beïnvloeden en hoe het gedrag van ouders van invloed is op het kind. In de Verenigde Staten zijn deze voorlichtingsprogramma's verplicht. In Nederland is dit minder aan de orde. Uit onderzoeksresultaten blijkt dat ouders veel geleerd hebben over de omgang met elkaar, voor en

na de scheiding (Spruijt & Kormos, 2014). In Amerika zijn er globaal drie soorten voorlichtingsprogramma's te onderscheiden: passieve betrokkenheid (informatie geven door middel van presentaties en brochures); beperkte actieve betrokkenheid (ouders worden betrokken bij discussies en rollenspellen); uitgebreide betrokkenheid (ouders vaardigheden aanleren voor na de scheiding) (Spruijt & Kormos, 2014).

2.2.6 Omgang met motivatie van de cliënt

Cliënten kunnen zich aanmelden met een hulpvraag die niet direct gericht is op een scheiding. Het is de taak van de maatschappelijk werkers om signalen van een vechtscheiding te herkennen en hier op door te gaan. Motivatie bij de cliënt is belangrijk om de hulpverlening te laten slagen en de cliënt in beweging te zetten (Yperen, Booy, van der Veldt, 2013). Het is de taak van de hulpverlener om de motivatie bij de cliënt en de drang om zelf te veranderen te verhogen (Verstuyf & Vansteenkiste, 2008). De motivatie bij de cliënt zelf wordt ook wel intrinsieke motivatie genoemd. Dit zijn prikkels die vanuit de persoon zelf komen zoals zelfwaardering. Het tegenovergestelde is extrinsieke motivatie. Hierbij wordt de persoon van buitenaf gemotiveerd door bijvoorbeeld dwang (Yperen, Booy, van der Veldt, 2013). Cliënten die intrinsieke drijfkrachten hebben zijn meer gemotiveerd dan cliënten die extrinsieke drijfkrachten hebben (Franzen, 2008).

2.3 Probleemstelling

Naar aanleiding van de praktijk en literatuurstudie, is er een conclusie uit voortgekomen. Hiervan is een doelstelling geformuleerd met de te behalen criteria van dit onderzoek. Afgeleid hiervan is de vraagstelling geformuleerd. Daarnaast zijn er drie deelvragen geformuleerd die helpend zijn om de vraagstelling te beantwoorden. De begripsbepaling bij dit hoofdstuk staat vermeld in bijlage 2: Begripsbepaling.

2.3.1. Conclusie van de probleemanalyse

De maatschappelijk werkers van Synthese krijgen in het crisisstadium, dit is het eerste stadium wat voor de scheiding plaats vindt (zie literatuurstudie 2.2.1 'Algemene informatie over scheiding'), te maken met diverse signalen die kunnen betekenen dat een kind in de knel kan komen of zit door een (vecht)scheiding (Maarel, 2013). Deze signalen kunnen hulpvragen van cliënten zijn omtrent een scheiding, of het zijn cliënten die zich met een algemene hulpvraag aanmelden bij Synthese waar een scheiding gaande blijkt te zijn. Het kunnen ook signalen van jeugdigen zijn, die zich aanmelden met een algemene hulpvraag, waarbij de achterliggende oorzaak een scheiding van zijn ouders is. De signalen die een jeugdige nog meer kan laten zien zijn tevens de gevolgen op korte termijn (Spruijt & Kormos, 2014). Dat zijn volgens Spruijt en Kormos (2014, p. 43) onder andere de volgende signalen: “externaliserende problemen, internaliserende problemen, problemen met vriendschapsrelaties, zwakke band met ouders en problemen op school.” (zie literatuurstudie 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren' bij een (vecht)scheiding). Om dit onderzoek af te bakenen wordt er in dit onderzoek ingegaan op het signaal, wanneer cliënten zich met een algemene hulpvraag aanmelden waar een scheiding gaande blijkt te zijn en waarbij jeugdigen betrokken zijn.

De maatschappelijk werkers van Synthese mogen vanuit hun professionaliteit deze signalen niet laten passeren en moeten hier ontvankelijk voor zijn. Mevrouw Imming ervaart dat de junior maatschappelijk werkers hier nog minder bewust van zijn. Daar tegenover zijn de gevorderde maatschappelijk werkers zich juist wel meer bewust van het signaal. Er wordt van de maatschappelijk werkers hierin zelforganisatie verwacht. Op dit moment is er geen specifiek beleid bij Synthese gericht op het omgaan met een scheiding.

Vanuit de maatschappelijk werkers en vanuit de wetgeving, gemeente Venray en het beleid van Synthese is het van belang om preventief te werken (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2014; Synthese, 2015 B). Preventief werken kunnen de maatschappelijk werkers doen door vooral door te vragen op de hulpvraag van jeugdigen en scheidingsvragen van de cliënten. Het is niet bekend of de cliënt op dat moment open staat voor hulpverlening en hiervoor gemotiveerd is. Motivatie bij de cliënt is belangrijk om de hulpverlening te laten slagen (Verstuyf

& Vansteenkiste, 2008). Cliënten die intrinsieke drijfkrachten hebben zijn meer gemotiveerd dan cliënten die extrinsieke drijfkrachten hebben. Het is de taak van de maatschappelijk werker om de intrinsieke drijfkrachten te vergroten (Franzen, 2008). De maatschappelijk werkers van Synthese gaan zich richten op de secundaire preventie. Ze richten zich namelijk op cliënten die op het punt staan om te gaan scheiden en waarbij jeugdigen betrokken zijn. Het doel hiervan is om de risicofactoren (zoals conflicten tussen ouders en slechte band tussen ouders en kind) te verminderen en beschermende factoren (zoals positieve communicatie tussen ouders en goed functioneren van ouders) te versterken (zie literatuurstudie 2.2.5. 'Preventie en werkzame factoren' en 2.2.3 'Risico- en beschermende factoren' bij een (vecht)scheiding) (Spruijt & Kormos, 2014; Peer, 2007; Spruijt, Kormos, Burggraaf & Steenweg, 2003). Om preventief te werken zijn er een aantal factoren van belang zoals; in bezit zijn van de juiste competenties van de maatschappelijk werker, de hulpverlening moet laagdrempelig zijn, zorgen voor duurzaamheid en inspelen op de participanten (zie literatuurstudie 2.2.5. 'Preventie en werkzame factoren') (Honing, 2015). Hoe deze factoren bij Synthese tot uiting komen is niet bekend.

Mevrouw Imming vindt het belangrijk dat de scheiding van cliënten gezamenlijk gebeurt en dat er recht gedaan wordt aan alle betrokken partijen. Uit de literatuurstudie (zie 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium') blijkt dat samen scheiden belangrijk is. De relatie als ouders blijft bestaan na een scheiding (Spruijt & Kormos, 2014). Om gesprekken te voeren met cliënten met als doel dat ze samen kunnen gaan scheiden en dat er recht wordt gedaan aan alle betrokken partijen, zijn er volgens mevrouw Imming diverse tools nodig.

Uit een onderzoek van de Verenigde Staten (in Spruijt & Kormos, 2014) blijkt dat voorlichtingsprogramma's en relatieopvoeding effectief zijn om ouders samen te laten scheiden. In Nederland is dit minder aan de orde en op dit moment in ontwikkeling (zie 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium') (Spruijt & Kormos, 2014).

2.3.2 Doelstelling

Dit onderzoek levert inzicht op in handelingen die de maatschappelijk werkers kunnen verrichten voor cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag. Dit om eventuele schade die kan ontstaan door de scheiding bij de kinderen van deze cliënten te voorkomen. Op basis van deze inzichten wordt een handelingskader aangeboden aan de maatschappelijk werkers van Synthese Venray.

2.3.3 Vraagstelling

Welke preventieve handelingen kunnen de maatschappelijk werkers van Synthese Venray hanteren bij cliënten in het crisisstadium van een scheiding, die zich aanmelden met een algemene hulpvraag om schade bij kinderen te voorkomen?

2.3.4 Deelvragen

1. Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de cliënten, in het crisisstadium van een scheiding, met betrekking tot de gewenste manier van preventief handelen van de maatschappelijk werkers om schade bij kinderen te voorkomen? Welke handelingssuggesties voor de maatschappelijk werkers van Synthese Venray zijn hieruit af te leiden?

Toelichting: Deze deelvraag is relevant om met een interview (zie 3.4 'Meetinstrumenten, procedure van onderzoek en analyse') inzicht te krijgen in de behoefte van de cliënt, met betrekking tot het preventief geïnformeerd worden om schade bij hun kind tijdens de scheiding te voorkomen. De uitkomsten van het interview worden teruggekoppeld aan de maatschappelijk werkers om aan te sluiten op de behoeften van cliënten, zodat er een handelingskader wordt ontwikkeld dat aansluit.

2. Wat is volgens de maatschappelijk werkers de gewenste manier van preventief handelen bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?

Toelichting: Deze deelvraag is relevant om inzicht te krijgen in de gewenste manier van preventief handelen bij de maatschappelijk werkers en wat zij belangrijk vinden. Dit om in het handelingskader rekening mee te houden en aan te sluiten op de maatschappelijk werkers.

3. Welke handelingen verrichten de gevorderde maatschappelijk werkers bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?

Toelichting: Deze deelvraag is relevant om inzicht te krijgen in wat de handelingen zijn van de gevorderde maatschappelijk werkers. Dit om in het handelingskader te benoemen. Uit de probleemanalyse blijkt dat de gevorderde maatschappelijk werkers deze handelingen uit ervaring al uitvoeren.

Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksbenadering, de participanten, procedure van onderzoek, meetinstrumenten, de analyse en de betrouwbaarheid en validiteit beschreven en onderbouwd vanuit de literatuur.

3.1 De onderzoeksbenadering

Voor dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Tijdens het hoorcollege Onderzoek & Innovatie: Kwalitatief onderzoek (W. Grooteboer, persoonlijke mededeling, 24 februari 2016) werd verteld dat er bij kwalitatief onderzoek informatie wordt verzameld over onderwerpen, die te maken hebben met de wijze waarop mensen betekenis geven aan hun sociale omgeving en hoe ze zich op basis daarvan gedragen. Het kwalitatief onderzoek geeft inzicht in hoe en waarom de maatschappelijk werkers op een bepaalde manier handelen en denken, in dit geval preventief handelen bij de cliëntdoelgroep. Daarbij geeft het inzicht in hoe er in de toekomst gehandeld kan worden en hoe de maatschappelijk werkers daartegenover staan (Migchelbrink, 2013, p. 76). Het voordeel van kwalitatief onderzoek is dat de achterliggende motieven en meningen van de verschillende betrokkenen onderzocht kunnen worden. Tijdens dit onderzoek zijn er vier semi-gestructureerde interviews en twee focusgroepen uitgevoerd. De resultaten hiervan bieden een indicatief beeld over hoe de totale groep denkt over de gewenste manier van preventief handelen in een crisisstadium bij een scheiding. Daarbij leveren deze resultaten meer informatie op, omdat er dieper kan worden ingegaan op de meningen van de betrokkenen (Allesovermarktonderzoek, 2015 B). Dit is kenmerkend voor kwalitatief onderzoek. In tabel 3.1 *'Deelvragen, participanten en meetinstrumenten'* is een overzicht gemaakt per deelvraag welke personen er worden benaderd en welk meetinstrument is gebruikt om de informatie te verzamelen.

Tabel 3.1*Deelvragen, participanten en meetinstrumenten*

Onderzoeks-activiteiten:	Participanten	Deelvragen (zie 2.3.4 'Deelvragen')	Thema's
1. Semi-gestructureerd interview	Vier cliënten (respondenten) die al gescheiden zijn.	Deelvragen 1 en 3	Ondersteuningsbehoeften van cliënten en handelingssuggesties voor de maatschappelijk werkers: • Ondersteuningsbehoeften en handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening • Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker • Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject
2. Eerste focusgroep	Vijf junior en vijf gevorderde maatschappelijk werkers en drie stagiaires van Synthese Venray.	Deelvragen 2 en 3	Handelingen van gevorderde maatschappelijk werker en denkwijze van de maatschappelijk werkers: • Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening • Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker • Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject • Positieniveau van de maatschappelijk werker
3. Tweede focusgroep	Vijf junior, drie gevorderde maatschappelijk werkers en drie stagiaires van Synthese Venray.	Deelvraag 1	Handelingssuggesties uit de ondersteuningsbehoeften van cliënten voor maatschappelijk werkers: • Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening • Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker • Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject

3.2 Participanten

In tabel 3.1: *'Deelvragen, participanten en meetinstrumenten'* zijn de participanten beschreven per deelvraag. In deze paragraaf wordt onderbouwd welke participanten en hoe deze participanten benaderd zijn, wat de inclusiecriteria waren, de kenmerken van de participanten en de respons.

Onderzoeksactiviteit 1 (semi-gestructureerd interview):

Voor de participanten van het semi-gestructureerde interview zijn de volgende inclusiecriteria gehanteerd: vier cliënten die hulpverlening van het maatschappelijk werk of van een andere dergelijke instantie hebben of hebben gehad en op het moment van de scheiding kinderen hebben tussen de nul en eenentwintig jaar. Er zijn twee respondenten steekproefsgewijs geselecteerd binnen de leeftijdscategorie nul tot en met twaalf jaar en twee binnen de leeftijdscategorie dertien tot eenentwintig jaar. Op deze manier is er een representatief beeld gecreëerd van de betreffende groep (Donk & Lanen, 2011). Er is gekozen om de leeftijd van de kinderen tijdens de scheiding in twee leeftijdscategorieën op te delen. Dit omdat het verschil in de ontwikkelingsopgaven van deze doelgroepen groot is. Hierdoor worden er andere opvoedingstaken van ouders verwacht (Blokland, 2015). Om cliënten te werven, is er in een vergadering aan veertien maatschappelijk werkers en twee jongerenwerkers, gevraagd om in hun caseload te kijken of er geschikte cliënten waren. Hieruit kwam één respons, namelijk cliënt 1. Cliënt 1 is een vrouw met drie kinderen. De kinderen waren op het moment van scheiding één, drie en zeven jaar. Ze is tien jaar geleden gaan scheiden van haar partner en heeft toen hulpverlening bij Synthese van een gevorderde maatschappelijk werker gehad. Om het respons te vergroten zijn er drie ouders in het netwerk van de onderzoekers benaderd, namelijk cliënt 2, 3 en 4. Cliënt 2 is een man die twee jaar geleden is gaan scheiden van zijn partner. Samen hebben ze één kind die op het moment van de scheiding zes jaar was. Cliënt 2 heeft tijdens de scheiding hulpverlening gehad van een maatschappelijk werker en een psycholoog van een andere organisatie. Cliënt 3 is een vrouw die tien jaar geleden is gaan scheiden van haar partner. Samen hebben ze twee kinderen. Op het moment van de scheiding waren de kinderen zeven en twee jaar oud. Cliënt 3 heeft tijdens de scheiding hulpverlening van een maatschappelijk werker gehad. Dit was bij een andere organisatie dan Synthese. Cliënt 4 is een vrouw die zes jaar geleden is gaan scheiden van haar partner. Samen hebben ze drie kinderen. Tijdens de scheiding waren de kinderen negen, dertien jaar en vijftien jaar. Cliënt 4 heeft geen hulpverlening van een maatschappelijk werker gehad. Wel heeft ze hulpverlening van een mediator, advocaat, psycholoog en verschillende therapieën voor de kinderen gehad.

Onderzoeksactiviteit 2 (eerste focusgroep):

Om informatie te verkrijgen over de denkwijze van de maatschappelijk werkers en de handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers, zijn alle junior en gevorderde maatschappelijk werkers van Synthese Venray uitgenodigd voor een focusgroep. Dit zijn in totaal zestien maatschappelijk werkers, die bestaan uit elf junior en vijf gevorderde maatschappelijk werkers. Er is gekozen voor de maatschappelijk werkers, omdat zij te maken hebben met het preventief handelen bij een scheiding en omdat ze veel over het onderwerp kunnen vertellen vanuit hun eigen ervaring (Migchelbrink, 2013, p. 355). Er is voor de junior en gevorderde maatschappelijk werkers gekozen, omdat de junior maatschappelijk werkers direct iets kunnen leren van de gevorderde maatschappelijk werkers. De respondenten zijn in een vergadering persoonlijk door de onderzoekers uitgenodigd. In totaal hebben er dertien maatschappelijk werkers, waarvan acht junior en vijf gevorderde maatschappelijk werkers deelgenomen aan de focusgroep. Dat betekent dat drie junior maatschappelijk werkers niet aanwezig waren. De leeftijd van de maatschappelijk werkers die aanwezig waren bij de focusgroep lag tussen de 25 en 60 jaar. Van de dertien maatschappelijk werkers, waren er twee mannen en elf vrouwen.

Onderzoeksactiviteit 3 (tweede focusgroep):

Om informatie te verkrijgen over hoe de maatschappelijk werkers kunnen aansluiten bij de behoeften van de cliënten, is bij deze onderzoeksactiviteit dezelfde doelgroep als bij onderzoeksactiviteit 2 benaderd. Dit zijn in totaal zestien maatschappelijk werkers van Synthese Venray. Ook bij deze onderzoeksactiviteit is er gekozen voor de maatschappelijk werkers, omdat zij te maken hebben met het preventief handelen bij een scheiding (Migchelbrink, 2013, p. 355). Tevens voeren zij de preventieve handelingen bij een cliënt in het crisisstadium uit. Zij hebben ervaring in het handelen bij deze casussen en weten vanuit deze ervaring welke handelingssuggesties toepasbaar kunnen zijn voor Synthese. Alle zestien maatschappelijk werkers zijn in een vergadering persoonlijk door de onderzoekers uitgenodigd. In totaal hebben er elf maatschappelijk werkers, waarvan acht junior maatschappelijk werkers en drie gevorderde maatschappelijk werkers, deelgenomen aan de focusgroep. Dat betekent dat drie junior en twee gevorderde maatschappelijk werkers niet aanwezig waren. De leeftijd van de maatschappelijk werkers die aanwezig waren bij de focusgroep lag tussen de 25 en 40 jaar. Van de elf maatschappelijk werkers, waren er twee mannen en negen vrouwen.

3.3 Tijdpad en taakverdeling

De taakverdeling en tijdsplanning staan in bijlage 1 – taakverdeling en tijdsplanning.

3.4 Meetinstrumenten, procedure van onderzoek en analyse

De volgende databronnen en dataverzamelmethode zijn in het onderzoek gebruikt:

- Semi-gestructureerd interview bij deelvragen 1 en 3: Volgens Migchelbrink (2013, p. 330) is het semi-gestructureerd interview een onderdeel van het open interview. Open interviews zijn geschikt om diepgaand inzicht te krijgen in de beleavings- en ervaringswereld van de cliënten. Bij deelvraag 1 is het doel om inzicht te krijgen in de beleavings- en ervaringswereld van de cliënt, met betrekking tot de ondersteuningsbehoeften in het crisisstadium van een scheiding. Daarom is er gekozen voor een semi-gestructureerd interview. Deelvraag 3 is hierbij betrokken, omdat er tijdens het semi-gestructureerd interview vragen zijn gesteld over de handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers. Er zijn twee interviewrondes ingezet. Bij de eerste ronde zijn er twee cliënten geïnterviewd, één cliënt van de leeftijdscategorie nul tot en met twaalf jaar en één cliënt van leeftijdscategorie dertien tot en met eenentwintig jaar. Daarna zijn de resultaten geanalyseerd en vervolgens is er bij ronde twee doorgevraagd op de informatie die nog gemist werd. Bij de tweede ronde zijn er wederom twee cliënten geïnterviewd, waarvan één cliënt in de leeftijdscategorie nul tot en met twaalf jaar en één cliënt in de leeftijdscategorie dertien tot en met eenentwintig jaar.
- Eerste focusgroep bij deelvragen 2 en 3: oftewel groepsinterview. Er is gekozen voor een focusgroep met als doel om te verdiepen in gedrag, namelijk de gewenste manier van preventief handelen bij de maatschappelijk werkers en hun visie op het onderwerp (Migchelbrink, 2013, p. 356). Bij de focusgroep is er diepgaande informatie verzameld over het onderwerp en dus de gewenste manier van handelen. Het heeft inzicht gegeven in de meningen, achterliggende motivaties en redenen van handelen van de maatschappelijk werkers (Allesovermarktonderzoek, 2015 A). Daarbij konden de junior maatschappelijk werkers tegelijkertijd iets leren van de gevorderde maatschappelijk werkers. Tijdens de discussie hoorden ze andere gedachtegangen en handelingen, waardoor de junior maatschappelijk werkers geïnspireerd konden raken en hun handelingen in het preventief werken in het vervolg konden beïnvloeden.
- Tweede focusgroep bij deelvraag 1: Zoals bij paragraaf 3.1 'De onderzoeksbenadering' al benoemd is, is er voor een focusgroep gekozen om inzicht te creëren in welke handelingssuggesties de maatschappelijk werkers kunnen afleiden aan de ondersteuningsbehoeften van de cliënten uit onderzoekactiviteit 1. Het geeft dieper inzicht op de gedachtegangen van de maatschappelijk werkers. Tevens kan er een discussie ontstaan, die waardevolle resultaten oplevert (J. Elfrink, persoonlijke mededeling, 2 maart 2016). De

focusgroep is dus een verlengde activiteit van onderzoeksactiviteit 1. De onderzoekers hebben de focusgroep geleid.

Bij het ontwikkelen van de onderzoeksinstrumenten is er gebruik gemaakt van het stappenplan beschreven door van der Donk en van Lanen (2011). Als eerst zijn er doelen opgesteld voor het onderzoeksinstrument. Aan de hand hiervan zijn thema's geformuleerd. Daaruit zijn de subthema's bepaald. Vanuit de subthema's zijn de vragen geformuleerd. De subthema's zijn tevens de codes waarmee is gewerkt tijdens het analyseren van data. De subthema's worden bij alle onderzoeksinstrumenten toegepast. Er volgt een korte toelichting per subthema:

Ondersteuningsbehoeften en handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening: Uit paragraaf 2.1 'Analyse van het probleem in de praktijk' en uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.5 'Omgang met motivatie van de cliënt', blijkt dat een cliënt gemotiveerd moet zijn voor het slagen van het hulpverleningstraject. Het is de taak van de maatschappelijk werkers om deze motivatie te stimuleren.

Bij het subthema 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' is er informatie verzameld over hoe degevoerde maatschappelijk werkers omgaan met de motivatie van een cliënt en hoe ze deze motivatie stimuleren.

Bij het subthema 'ondersteuningsbehoeften om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' is er data verzameld over de motivatie van de cliënt en over het feit of de cliënt openstaat voor preventieve ondersteuning. Het doel hierbij is om erachter te komen wat de motivatie kan zijn en hoe de maatschappelijk werkers deze motivatie kunnen stimuleren.

Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker: Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium' blijkt dat er verschillende manieren van hulpverlening zijn, waarbij een maatschappelijk werker de cliënt kan ondersteunen.

Bij het subthema 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' is informatie verzameld over de manieren van hulpverlening bij cliënten in het crisisstadium vanuit de gevorderde maatschappelijk werker.

Bij het subthema 'ondersteuningsbehoeften voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' is informatie verzameld over welke manier van hulpverlening de cliënten behoeften aan hebben.

Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.4 'Preventie en werkzame factoren' blijkt dat de maatschappelijk werkers zich gaan richten op de secundaire preventie. Dit houdt in de

beschermende factoren versterken en de risicofactoren verminderen. De beschermende en risicofactoren staan bij paragraaf 2.2.2. Aan de hand van het subthema 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject' is er informatie verzameld over hoe de gevorderde maatschappelijk werkers werken aan de risico- en beschermende factoren en hoe de maatschappelijk werkers in de toekomst zouden kunnen handelen.

Bij subthema 'ondersteuningsbehoeften van het inhoudsniveau' is informatie verzameld over behoeften van cliënten met betrekking tot de risico's en beschermende factoren.

Positieniveau van de maatschappelijk werker: In de literatuurstudie van paragraaf 2.1 'Analyse in de praktijk' staat beschreven welke positie een maatschappelijk werker moet innemen. Met dit subthema is er inzicht gecreëerd op de visie van de maatschappelijk werkers op de toekomstige manier van het preventief handelen, welke positie zij willen innemen en wat hun denkwijze hierover is.

De gehele onderbouwing van de aanpak, inhoud en de leidraad van de interviews en focusgroepen staan uitgewerkt in bijlage 3 'Onderzoeksinstrument 1: Semi-gestructureerd interview', bijlage 4 'Onderzoeksinstrument 2: Eerste focusgroep' en bijlage 5 'Onderzoeksinstrument 3: Tweede focusgroep'.

De interviews zijn opgenomen op audioapparatuur en beide focusgroepen zijn opgenomen op videoapparatuur. Aan de hand hiervan is de tekst uitgeschreven. De tekst is gecodeerd aan de hand van de subthema's uit de literatuur zoals hierboven beschreven staat. De andere onderzoeker heeft de codering gecontroleerd. Vervolgens is er een samenvatting van de resultaten gemaakt. Door deze methode te gebruiken wordt de informatie betrouwbaarder en gestructureerd (W. Grooteboer, persoonlijke mededeling, 2 maart 2016).

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

In dit onderzoek is gestreefd naar een zo hoog mogelijke betrouwbaarheid en validiteit. Naast deze paragraaf staat in paragraaf 3.2 'Participanten' en paragraaf 3.4. 'Meetinstrumenten, procedure van onderzoek en analyse' de betrouwbaarheid en validiteit uitgewerkt. Hieronder is de validiteit en betrouwbaarheid in de vormen van triangulatie verantwoord.

3.5.1. Brontriangulatie

De participanten staan vermeld in paragraaf 3.2 'Participanten'. Er is zowel op micro- als mesoniveau informatie verzameld over welke handelingen de maatschappelijk werkers kunnen inzetten in het crisistadium. Op microniveau betreft het de ondersteuningsbehoeften van de cliënt en op mesoniveau betreft het de denkwijze en handelingen van de maatschappelijk werkers van Synthese Venray. Door meerdere bronnen te gebruiken op de verschillende niveaus, is er gezorgd voor meer betrouwbaarheid (Donk & Lanen, p. 50). De informatie vanuit

de cliënten en de maatschappelijk werkers zijn met elkaar vergeleken. Om zoveel mogelijk cliënten van Synthese te werven, is ervoor gekozen om de maatschappelijk werkers zelf de eerste contacten met de cliënten te laten leggen. De maatschappelijk werkers zijn hiervoor benaderd tijdens een vergadering door de onderzoekers. Bij beide focusgroepen zijn alle maatschappelijk werkers van Synthese Venray uitgenodigd. Dit om de representativiteit te vergroten. Alle maatschappelijk werkers van Synthese Venray zijn bij het onderzoek betrokken. De maatschappelijk werkers zijn persoonlijk tijdens een vergadering uitgenodigd door de onderzoekers. Vervolgens is er een herinneringse-mail gestuurd met daarbij de agenda van de focusgroep. De focusgroepen zijn bewust na de casuïstiekbespreking gepland, zodat de meeste maatschappelijk werkers aanwezig zouden zijn.

3.5.2 Methodische triangulatie

Er is gebruik gemaakt van verschillende dataverzamelmethode(n), zie tabel 3.1: *‘Deelvragen, participanten en meetinstrumenten’*. De resultaten van het semigestructureerde interview bij deelvraag 1 zijn voorgelegd aan de maatschappelijk werkers door middel van een focusgroep, waardoor de onderzoeksresultaten van de deelvragen krachtiger zijn (Donk & Lanen, p. 50). De begrippen zijn aan het begin van het onderzoeksrapport eenduidig gedefinieerd, zodat daadwerkelijk het juiste onderzocht is. Deze begrippen zijn voorafgaand aan de focusgroep uitgelegd aan de maatschappelijk werkers. Daarbij is er bij het semi-gestructureerde interview gebruik gemaakt van makkelijkere begrippen voor de cliënten. Het analyseren van de data van de focusgroepen en de semi-gestructureerde interviews is systematisch gebeurd, waardoor de validiteit vergroot wordt.

3.5.3 Onderzoekerstriangulatie

De planning was om beide focusgroepen te laten leiden door mevrouw Imming. Hierdoor zouden er geen invloeden vanuit de onderzoeker(s) afkomstig zijn (Donk & Lanen, 2011, p. 51). De eerste focusgroep is geleid door mevrouw Imming. Bij de tweede focusgroep was dit door omstandigheden niet mogelijk en is deze geleid door de onderzoekers zelf. De codering van de transcripten is door de andere onderzoeker gecontroleerd. Hierdoor is de invloed van de onderzoekers beperkt. Het onderzoek is uitgevoerd door twee onderzoekers. Hierdoor is er altijd vanuit twee perspectieven gekeken.

Hoofdstuk 4. resultaten

De resultaten van de twee focusgroepen en de vier interviews worden bij deelvraag 1, 2 en 3 uitgewerkt.

4.1 Deelvraag 1

Deelvraag 1 luidt als volgt: *‘Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de cliënten in het crisisstadium van een scheiding met betrekking tot de gewenste manier van preventief handelen van de maatschappelijk werkers om schade bij kinderen te voorkomen? Welke handelingssuggesties voor de maatschappelijk werkers van Synthese Venray zijn hieruit af te leiden?’*

Om antwoord op deze deelvraag te krijgen zijn er vier cliënten geïnterviewd over de ondersteuningsbehoeften gericht op de motivatie, de handelingswijze en het inhoudsniveau. De resultaten worden bij deze deelvraag, per thema als eerste weergegeven. Vervolgens zijn de resultaten in een focusgroep van elf maatschappelijk werkers voorgelegd. Zij hebben gekeken welke handelingssuggesties hieruit af te leiden zijn. Deze resultaten worden vervolgens per thema onder de ondersteuningsbehoeften beschreven.

Ondersteuningsbehoeften en handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening

Drie cliënten hebben hulpverlening van een maatschappelijk werker gehad, hun motivatie was het belang van hun kind. Alle vier de cliënten stellen het belang van hun kind voorop. Cliënt 2 zegt: “Wanneer dingen via mijn kind gespeeld worden, is dit mijn grens.” Daarbij hoorde hij van zijn psycholoog dat er veel dingen rondom het kind geregeld moesten worden. Cliënt 1 zegt: “Als mijn kinderen maar geholpen zijn, ben ik ook geholpen.” Cliënt 3 geeft aan dat haar motivatie voor maatschappelijk werk mede was, omdat de huisarts vertelde dat het maatschappelijk werk haar kon helpen.

De maatschappelijk werkers gaven de volgende handelingssuggesties naar aanleiding van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten aan: Een maatschappelijk werker vertelde dat ze het gezamenlijke doel van beide ouders bespreekbaar kon maken. Waarop een andere maatschappelijk werker reageerde dat dat als rode draad door de hulpverlening kan fungeren. Waarbij het individuele en gezamenlijke belang naar voren kan komen en hier tijdens de hulpverlening op terug gevallen kan worden. Een andere maatschappelijk werker zegt: “Ik denk dat je ook de gevolgen moet bespreken, wat het met het kind kan doen. Ja, wat voor schade het aan kan richten bij het kind zeg maar. Op korte, maar ook op langere termijn.” Een andere

maatschappelijk werker reageert hierop dat het van belang is om niet alleen de negatieve gevolgen, maar ook de positieve gevolgen te benoemen en ze daar een keus in te laten maken. Een andere maatschappelijk werker reageert daarop dat de cliënt er zelf achter moet komen wat voor hun positief zal uitpakken. Dit doet de maatschappelijk werker door open vragen te stellen en ze er zelf over na te laten denken. Een andere maatschappelijk werker geeft aan te kijken wat bij de cliënten aansluit en sommige cliënten vinden het prettig als het visueel gemaakt wordt. Om het visueel te maken wordt de wondervraag, een film, mindmap en kijken naar de toekomst genoemd.

Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker

Cliënt 3 geeft aan behoefte te hebben gehad aan een overzicht met tips. Ze zegt: “Oh daar moet ik zijn voor dat en dat in een soort brochure, al is het maar een printblaadje wat aangevuld kan worden.” Cliënt 2 geeft aan dat hij een veilige omgeving belangrijk vindt in de hulpverlening. Onder een veilige omgeving verstaat hij onder andere een klik met de hulpverlener. Cliënt 4 noemt de vertrouwensband tussen cliënt en hulpverlener ook als een belangrijke ondersteuningsbehoefte. Cliënt 2 geeft aan dat de gesprekken via een vragenlijst verliepen en dat hij dit prettig vond, omdat zo alles goed geregeld kon worden. Cliënt 1 geeft aan het alleen al fijn te vinden als ze haar ei kwijt kan. Cliënt 4 geeft aan het fijn te vinden als een maatschappelijk werker meer positie inneemt en meer geconfronteerd wordt. Ze vindt het belangrijk dat een hulpverlener op een prettige, praktische manier de situatie rondom de scheiding aan haar kind uitlegt. Als laatste gaf cliënt 4 aan het prettig te vinden om te weten wat er omgaat in haar kind. Cliënt 3 geeft aan het fijn te hebben gevonden als haar van te voren kenbaar werd gemaakt wat ze kan verwachten van een maatschappelijk werker. Ze geeft aan dat ze van te voren niet wist wat een maatschappelijk werker was. Daarbij geeft cliënt 3 aan het fijn te vinden een persoon te hebben waar ze ten alle tijden bij terecht kan. Ze zegt: “Ook al is het maar voor 10 minuten. Op het moment dat ik me rot voel, moet ik iemand kunnen bellen. Toch?”

De maatschappelijk werkers gaven de volgende handelingssuggesties naar aanleiding van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten aan: Een maatschappelijk werker geeft als optie om de cliënt in een grotere ruimte te begeleiden, zodat de cliënt ook meer ruimte in zijn hoofd krijgt. Daarop reageert een maatschappelijk werker: “Ja, je kunt ze letterlijk de ruimte bieden, maar je kunt ze ook de ruimte bieden in de zin van: aangeven als zij willen opstappen dat dat kan. Het is per situatie verschillend, want iedereen is natuurlijk weer anders. En het hoeft natuurlijk ook niet

altijd.” Zij geeft aan het belangrijk te vinden voor alles goed te kijken naar de situatie en wat de cliënt nodig heeft en dit aan de cliënt zelf te vragen. Een maatschappelijk werker geeft aan dat je met sommigen een klik hebt en met sommigen niet en dat je daar weinig aan kan doen. Een andere maatschappelijk werker zegt dat het belangrijk is om transparant te zijn, te zeggen wat je doet en toestemming te vragen over bepaalde dingen. Een maatschappelijk werker geeft aan dat positie innemen en de cliënt confronteren een standaard onderdeel van het maatschappelijk werk is. Daarop reageert een maatschappelijk werker om vanuit jezelf te vertellen wat je ziet en wat dit voor effect op het kind heeft. Een andere maatschappelijk werker reageert: “En misschien zou ik dat nog niet doen, dat laatste stukje maar meer vragen inderdaad wat denk je wat het voor het kind zou doen? Daarna kun je nog altijd zeggen wat jij denkt.”

Een maatschappelijk werker vertelt dat haar visie is om de kinderen altijd bij de hulpverlening van een scheiding te betrekken. Dit door alleen met de kinderen in gesprek te gaan. Hoe dat gedaan wordt, hangt van de situatie en de leeftijd af. Met kleine kinderen kan een tekening gemaakt worden over hoe hun huis eruit ziet en waar papa en mama staan. Ze geeft ook aan dat er gebruik gemaakt kan worden van Playmobil of spelletjes. Een andere maatschappelijk werker vertelt over een knuffel, waarin de zorgen van het kind gestopt kunnen worden. Om inzicht te krijgen in wat er in het kind omgaat, geven vier maatschappelijk werkers aan om een tekening van hun kind over de situatie te laten zien aan zijn ouders. Daarbij geeft een maatschappelijk werker aan: “Als je het dan echt concreet maakt door eigen verhalen van eigen kinderen dan maak je het wel veel dichterbij.”

Een maatschappelijk werker geeft aan dat het bij de eerste contacten met de cliënt belangrijk is om een inleiding te geven en kijken wat elkaars verwachtingen zijn en hoe het gaat gebeuren. Wat wel kan en wat niet kan. Daarbij zegt een maatschappelijk werker: “Je legt toch de verantwoordelijkheid bij de ouders, bij de cliënt.”

Een maatschappelijk werker vertelt dat je samen met de cliënt kan kijken wie in het netwerk ondersteuning kan bieden voor de cliënt. Mocht er niemand in het netwerk zijn, kan Sensor geadviseerd worden. Dit is de kindertelefoon voor volwassenen.

Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject

Cliënt 3 en 4 geven aan het fijn te hebben gevonden als ze tips hadden gekregen met betrekking tot de veranderingen. Cliënt 3 zegt: “Al was het maar hulp van ‘er komen dingen op jouw pad die geregeld moeten gaan worden’. Bijvoorbeeld: met een huurhuis ga je naar de woningbouw.” Cliënt 1 geeft aan het fijn te hebben gevonden als ze handvatten zou hebben gekregen om met vader om te gaan. Cliënt 2 en 4 geven aan het fijn te vinden om alles in de omgang met het kind te regelen. Cliënt 4 geeft aan graag meer informatie te hebben gewild

over de kinderalimentatie en het gevolg daarvan. Tevens had ze graag meer informatie gekregen voor de kinderen. Daarbij had ze graag meer aandacht gehad voor het functioneren van de ouders en de opvoeding. Ze noemt ook de band tussen ouder en kind en dat de conflicten tussen ouders altijd opgelost moeten worden. Ze zegt: “Je moet conflicten altijd oplossen, of ze uit elkaar gaan of niet. Je moet er altijd aan werken, want het conflict blijft ook bestaan als je uit elkaar bent en juist dan misschien nog wel meer.” Bij cliënt 1,3 en 4 heeft of hebben de kind(eren) ook hulpverlening gekregen. Bij cliënt 2 is dit wel aangeboden, maar hebben de ouders dit bewust afgewezen, omdat ze de kinderen buiten de scheiding wilden houden. Achteraf hadden ze dit wel willen doen.

De maatschappelijk werkers gaven de volgende handelingssuggesties naar aanleiding van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten aan: Een maatschappelijk werker vertelde dat het geven van informatie meer bij een advocaat thuishoort en dat het maatschappelijk werk meer ter ondersteuning is. Ze zegt dat ze tijdens de vraagverheldering erachter komt hoe de situatie in elkaar zit en vanuit daar aandacht besteed aan wat de cliënt nodig heeft. Een maatschappelijk werker vertelt dat dit gebeurt door middel van het vraagverhelderingsformulier.

4.2. Deelvraag 2

Deelvraag 2 luidt als volgt: *‘Wat is volgens de maatschappelijk werkers de gewenste manier van preventief handelen bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?’*

Om antwoord op deze deelvraag te krijgen is tijdens de focusgroep aan acht junior maatschappelijk werkers en vijf gevorderde maatschappelijk gevraagd wat zij de gewenste manier van preventief handelen vinden, bij cliënten die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden. De resultaten worden per thema weergegeven.

Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening

Twee maatschappelijk werkers geven aan om, door in het gezin voorwaarden te stellen, waar beide ouders zich aan moeten houden, de ouders te motiveren voor de hulpverlening.

Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker

Eén junior maatschappelijk werker vindt dat een maatschappelijk werker met het kind over de scheiding in gesprek moet gaan om te vragen: “Hoe is dat voor jou?” Daarbij vraagt ze zich af of de lijntjes korter moeten worden wat betreft informatie met andere hulpverleners. Eén gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat wanneer er een zorgmelding gedaan wordt, hier verder op moet worden ingegaan: “Waar heb jij hulp bij nodig? Wat kan ik doen?”

Eén junior maatschappelijk werker zou graag praktische tools willen hebben waarmee je ouders bewust kan maken met wat een scheiding doet voor hen en hun kind. Een andere junior maatschappelijk werker geeft aan: “Door middel van een rollenspel, waarbij de ouder het kind is, op een stoel zit en er twee ouders naast gaan vechten met het kind, laat je ouders ervaren wat het met een kind kan doen.”

Positieniveau van de maatschappelijk werker

Eén van de vijf gevorderde maatschappelijk werkers geeft aan dat er bij de maatschappelijk werker een rol ligt om uit te leggen: “Hoe belangrijk het voor kinderen is dat ze met beide ouders een goed contact mogen hebben.” Twee van de vijf gevorderde maatschappelijk werkers geven aan dat zij meer handvatten hebben om het gesprek met ouders aan te gaan, doordat zij meer ervaring hebben. Eén gevorderde maatschappelijk werker vindt dat de verantwoordelijkheid van het welzijn van de kinderen bij de ouders ligt. Ze zegt: “En als ouders dat niet weten, dan ligt er ook een verantwoordelijkheid bij de mediator, advocaten, schoolmaatschappelijk werk, maar ook wij als gezinscoach en maatschappelijk werker hebben daarin een verantwoordelijkheid.” Eén gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat zij het lastig vindt om een zorgmelding te doen: “Dan geef ik eigenlijk aan die mensen een gele kaart, snap je wat ik bedoel?” Ze is ervan overtuigd dat volgens haar alle ouders het goed willen doen voor hun kinderen. Eén andere gevorderde maatschappelijk werker reageert hierop: “Ja, maar vaak is het ook alleen al fijn voor ouders dat jij je zorg wil delen met de ouders.” Daarbij vindt de gevorderde maatschappelijk werker ook dat in een team besproken moet worden: “Wanneer ga je melden?” Volgens de gevorderde maatschappelijk werker wordt dit te weinig in het team besproken.

Eén junior maatschappelijk werker, tevens ervaringsdeskundige, had het toentertijd prettig gevonden als er iemand was die haar vader en moeder op hun rol wees en uitlegt dat het risico heeft voor de kinderen.

Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject

Tijdens de focusgroep zijn er geen suggesties gedaan door de maatschappelijk werkers voor de inhoud van het hulpverleningstraject.

4.3 Deelvraag 3

Deelvraag 3 luidt als volgt: *‘Welke handelingen verrichten de gevorderde maatschappelijk werkers bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?’*

Om antwoord op deze deelvraag te krijgen, is er tijdens de focusgroep aan vijf gevorderde maatschappelijk werkers gevraagd welke handelingen zij inzetten bij cliënten die zich in het crisisstadium aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen. Deze vraag is ook aan drie ouders gesteld die hulpverlening van een gevorderde maatschappelijk werker gehad hebben. Cliënt 1 heeft hulpverlening bij Synthese gehad en cliënt 2 en 3 van een andere organisatie. Als eerste worden de resultaten vanuit de focusgroep weergegeven. Dit wordt gevolgd door de resultaten vanuit de interviews. De resultaten worden per thema weergegeven.

Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening

Een gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat, wanneer er een cliënt binnenkomt met een hulpvraag waar achterliggend een scheiding bij hoort, ze doorvraagt. Daarbij zegt ze: “Als collega’s niet weten hoe zij dit zouden oppakken, maar dit erg vinden voor de kinderen, dat ze dan iemand vragen die ervaring heeft, zodat diegene vader of moeder kan bellen.” De gevorderde maatschappelijk werker zegt: “Ik betrek ouders bij de hulpverlening door het belang van de kinderen te benoemen.”

Uit de interviews kwamen de volgende resultaten naar voren: Cliënt 2 gaf aan dat de maatschappelijk werker vertelde dat er hoop rondom het kind en de scheiding geregeld moest worden. Daarbij haalde de maatschappelijk werker aan dat de communicatie tussen de cliënten niet goed verliep en dat daarom hulpverlening gericht op de scheiding belangrijk was.

Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker

Uit de focusgroep kwamen de volgende resultaten: Een gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat het van belang is om te vragen wat school ervan weet. Tevens is het van belang om met de kinderen in gesprek te gaan en hierover een terugkoppeling te maken naar ouders. Eén andere gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat zij altijd vraagt naar het gedrag van de ouders, bijvoorbeeld: “Hoe kan je dan zo lang doorgaan dat er nu geen mogelijkheid meer is om samen met elkaar aan tafel te gaan zitten?” Uit de focusgroep geeft één gevorderde maatschappelijk aan: “We hebben ons de handelingen eigen gemaakt. Het is heel moeilijk om niet met vader mee te gaan en niet met moeder. Dat je hier uit probeert te blijven en steeds het kind centraal zet. En gebruik maakt van metacommunicatie. ‘Goh ik zie u knikken, klopt dat?’ dat zeg ik bijvoorbeeld tijdens het gesprek.” De gevorderde maatschappelijk werker heeft dit geleerd tijdens trainingen en oefeningen. Ze zegt: “We laten de ouders weleens een foto meenemen van de kinderen, als ouders dan beginnen te schelden dan benoem ik ‘Ik krijg hier gewoon buikpijn van, wat zou ‘Jan’ er van vinden?’ en dat raakt ouders, dat komt binnen.”

Soms gebruikt de gevorderde maatschappelijk werker regels, bijvoorbeeld: “Wanneer de cliënt wegloopt, is de cliënt zelf verantwoordelijk dat hij terug komt. We laten ouders de regels ondertekenen, om de regels zwaarder te laten wegen.” Een gevorderde maatschappelijk werker zal een vechtscheiding nooit alleen doen. Ze zegt: “Ik zal het nóóit meer doen. Op een gegeven moment wordt jij het kind en dan wordt je aan beide kanten getrokken door de cliënten.”

Uit de interviews kwamen de volgende resultaten naar voren: Cliënt 1 geeft aan dat de maatschappelijk werker de kinderen op de volgende manier hulpverlening gaf: “Op een kinderlijke manier, speels en zonder dat de kinderen in de gaten hadden dat er iets van ze verwacht werd. Hierdoor voelden de kinderen zich op hun gemak.” Volgens cliënt 1 deed de maatschappelijk werker dit door rollenspellen, kleuren en met blokjes spelen. De cliënt zelf werd geïnformeerd door folders en gesprekken. Tevens had de maatschappelijk werker cliënt 1 mediation aangeboden. Cliënt 2 geeft aan gesprekken met een maatschappelijk werker te hebben gehad door middel van een vragenlijst (ook wel ouderschapsplan). Daarbij geeft cliënt 2 aan dat de maatschappelijk werker aangeboden heeft het kind door te verwijzen naar hulpverlening. Cliënt 3 geeft aan dat de maatschappelijk werker ervoor wilde zorgen dat cliënt 3 en haar ex-partner samen aan tafel zouden zitten in het belang van de kinderen. Tevens vertelt cliënt 3 dat de maatschappelijk werker aangeboden heeft dat cliënt 3 mag bellen als ze er doorheen zit. Daarbij geeft ze aan dat een andere maatschappelijk werker het kind van cliënt 3 een familieboom heeft laten tekenen.

Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject

Uit de focusgroep kwamen de volgende resultaten naar voren: De gevorderde maatschappelijk werker zegt: “Ik geef aan dat er een groep bestaat voor kinderen met gescheiden ouders en de scheidingsgroep. Daar komt het ter sprake, een ander huis, andere kinderen. Ik verwijs ouders door naar de groep.” De gevorderde maatschappelijk werker benoemt aan een cliënt wat de bijkomende veranderingen voor een kind betekenen. Ze zegt: “Stel dat moeder weg gaat, dan ga ik wel met haar in gesprek wat dat betekent voor het kind, wat voor emoties daarbij komen en hoe je dat samen met het kind kan oppakken. Bijvoorbeeld, betrek het kind bij wat voor behang zij of hij wil, ik noem maar wat.” De gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat zij aandacht besteed aan de psychologische problemen van ouders. “Daarnaast moet je inspelen op de cliënt, de een moet je meer strijken, bij de ander moet je er meer naast gaan staan”, zegt ze. Tevens geeft de gevorderde maatschappelijk werker aan dat er gebruik wordt gemaakt van positieve communicatie. De gevorderde maatschappelijk werker zegt: “We besteden geen aandacht aan kinderalimentatie, dat vinden wij een taak van de advocaat.” De gevorderde

maatschappelijk werker geeft aan: “Als het met het kind moeilijk gaat, hij of zij moet bijvoorbeeld op school huilen, dan ga ik met het kind in gesprek. Hierbij gebruik ik tekeningen, duplo-poppetjes of een boekje.” De gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat ze onbewust doorvraagt naar de risico- en beschermende factoren die zij tegenkomt tijdens de casus.

Uit de interviews kwamen de volgende resultaten naar voren: Cliënt 1 geeft aan dat de maatschappelijk werker bij de kinderen voornamelijk inging op wat er thuis speelde en hoe de kinderen dat ervaren hebben. In de folder aan cliënt 1 stond informatie over scheiding en wat voor invloed dat op de jeugdigen heeft. Cliënt 2 geeft aan dat de maatschappelijk werker ook informatie heeft gegeven over wat een scheiding kan doen bij het kind. Daarbij vertelt cliënt 2 dat de maatschappelijk werkers ouders confronteerden met het gedrag dat ze vertoonden waar het kind bij was en wat dat teweeg brengt bij het kind. Op het moment dat de beschermende en risicofactoren aan cliënt 1 voorgelegd worden, zegt ze dat de maatschappelijk werker aandacht heeft besteed aan de volgende factoren: De band tussen ouder en kind; het functioneren van de ouders; de opvoeding van de ouder; de sociale ondersteuning; en hoe het kind omgaat met de scheiding. Op het moment dat de beschermende en risicofactoren aan cliënt 3 voorgelegd worden, vertelt ze dat de maatschappelijk werker aan geen van de factoren aandacht besteed heeft.

4.4 Overige relevante informatie

Deze informatie is afkomstig uit de eerste focusgroep en behoort niet tot een deelvraag. Echter, is de informatie wel van belang voor het onderzoek. Eén junior maatschappelijk werker geeft aan niet veel over het onderwerp ‘scheiden’ te weten en dat dat komt, doordat dit onderwerp onderbelicht is geweest tijdens de opleiding. Eén gevorderde maatschappelijk reageert dat, wanneer een junior maatschappelijk werker niet weet hoe hij moet handelen, hulp kan invoeren van een andere maatschappelijk werker.

Hoofdstuk 5. Conclusies en discussie

In dit hoofdstuk wordt als eerste bij paragraaf 5.1 de conclusie van de onderzoeksresultaten per deelvraag en hoofdvraag weergegeven. Vervolgens worden bij paragraaf 5.2 in een discussie de beperkingen van het onderzoek weergegeven. Daarna volgt paragraaf 5.3, waarin de suggesties voor een vervolgonderzoek staan. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met paragraaf 5.4 waarin de aanbevelingen voor de praktijk aan bod komen.

5.1 Conclusie van de onderzoeksresultaten

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag en deelvragen. Er is gekeken naar de resultaten en naar aanleiding hiervan zijn de resultaten beschreven.

Vervolgens is dit verbonden met de literatuurstudie.

Deelvraag 1: *‘Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de cliënten, in het crisisstadium van een scheiding, met betrekking tot de gewenste manier van preventief handelen van de maatschappelijk werkers om schade bij kinderen te voorkomen? Welke handelingssuggesties voor de maatschappelijk werkers van Synthese Venray zijn hieruit af te leiden?’*

Tabel 5.1: Conclusie deelvraag 1

Ondersteuningsbehoeften		Bijhorende handelingssuggesties
1	Het belang van het kind van de cliënt benoemen voor motivatie van hulpverlening.	Het gezamenlijke doel van beide ouders bespreekbaar maken, namelijk het kind. De gevolgen van het kind op korte en op lange termijn benoemen. Knutselwerkjes over de scheiding van hun kind laten zien aan ouders en open vragen stellen over het gedrag van de ouders.
2	Kind van de cliënt bij de hulpverlening betrekken.	Met het kind in gesprek gaan, tekening maken, Playmobil opstellingen maken van de situatie en spelletjes spelen.
3	Ingaan op de conflicten tussen ouders.	Dezelfde bijhorende handelingssuggesties als bij de ondersteuningsbehoeften: het belang van het kind bij de cliënt benoemen voor motivatie van hulpverlening.
4	Het ontvangen van informatie.	Cliënten ondersteunen om te zorgen dat zij de juiste informatie ontvangen.
5	Iedere cliënt vindt een andere houding en handelingswijze prettig.	Bij iedere situatie opnieuw kijken naar wat de cliënt nodig heeft en daarop aansluiten. Dit ook vragen aan de cliënt.

1. Drie cliënten gaven aan dat hun motief voor hulpverlening het belang van hun kind was. Volgens Yperen, Booy en van der Veldt (2013) is er motivatie nodig om de cliënt in beweging te zetten. Intrinsieke motivatie geeft de cliënt de meeste drijfkrachten (Franzen, 2008). Dit kan de maatschappelijk werker motiveren door het gezamenlijke doel van beide ouders bespreekbaar te maken, namelijk het kind. Daarbij kan de maatschappelijk werker de gevolgen bij het kind op korte en lange termijn inzichtelijk maken voor de cliënt door middel van een ervaringsoefening, door open vragen te stellen en de cliënt zelf te laten nadenken. Daarbij kan de maatschappelijk werker knutselwerkjes van het kind gericht op de scheiding laten zien aan de ouders. Dit kan een hulpmiddel zijn om ze te confronteren met hun gedrag en in te laten zien wat voor invloed hun gedrag op hun kind heeft.
2. Alle vier de cliënten geven aan het belangrijk te vinden het kind bij de hulpverlening te betrekken. Dit kan door met de kinderen in gesprek te gaan over het probleem, door tekeningen te maken, Playmobil opstellingen te maken van de situatie en spelletjes te spelen. De maatschappelijk werkers houden hierbij rekening met de leeftijd en de situatie van de kinderen.
3. Een cliënt geeft aan dat ze het van belang vindt dat er aandacht wordt besteed aan de conflicten tussen ouders. Dit komt overeen met de handelingen van de maatschappelijk werkers, mits de cliënt er zelf open voor staat. Hierbij gebruiken ze dezelfde motivatiwijze zoals hierboven beschreven staat. In Amerika zijn er succesvolle voorlichtingsprogramma's, gericht op de scheiding, waar voornamelijk ingegaan wordt op hoe het gedrag van de ouders en de conflicten tussen ouders de kinderen negatief beïnvloedt (Spruit & Kormos, 2014). Het kan dus succesvol zijn om ouders te confronteren met hun gedrag richting de kinderen.
4. Uit de ondersteuningsbehoeften van de cliënten blijkt dat twee cliënten het prettig vinden om geïnformeerd te worden over praktische informatie. Tevens geeft één cliënt aan graag geïnformeerd te worden over sociaal-emotionele aspecten zoals: het functioneren van de ouders en de opvoeding. Dit behoort onder het voorlichtingsprogramma van passieve betrokkenheid (Spruit & Kormos, 2014). Uit de denkwijze en handelingen van de maatschappelijk werkers komt naar voren dat het geven van justitiële informatie een taak is voor een advocaat. Het maatschappelijk werk vindt dat zij meer ter ondersteuning zijn. Dit wijkt af van de verwachtingen van de cliënten. Voor maatschappelijk werk is het belangrijk om deze verwachtingen kenbaar te maken en cliënten te ondersteunen om te zorgen dat ze wel de juiste informatie krijgen.

Uit de ondersteuningsbehoeften blijkt dat iedere cliënt een andere handelingswijze en andere houding van de maatschappelijk werker prettig vindt. Dit verschilt tussen passieve betrokkenheid en beperkte actieve betrokkenheid (Spruit & Kormos, 2014). De maatschappelijk

werkers geven aan bij iedere situatie opnieuw te kijken naar wat de cliënt nodig heeft en daarop aan te sluiten. Volgens Honing (2015) is het belangrijk om te kijken wat de behoeftes van de cliënt zijn, de cliënt hier een actieve rol in te geven en vervolgens daarop aan te sluiten.

Deelvraag 2: *‘Wat is volgens de maatschappelijk werkers de gewenste manier van preventief handelen bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?’*

1. Ouders wijzen op de verantwoordelijkheid voor hun kind tijdens de scheiding, middels het vergroten van de intrinsieke drijfkrachten.

De maatschappelijk werkers vinden dat het welzijn van hun kind de verantwoordelijkheid is van de ouder. Alle dertien maatschappelijk werkers zijn het erover eens dat wanneer ze signaleren dat ouders dit vergeten, zij de verantwoordelijkheid horen te nemen om het signalement kenbaar te maken bij ouders. Dit kunnen ze doen door de intrinsieke drijfkrachten van de ouders te vergroten (Yperen, Booy & Veldt, 2013; Franzen, 2008). De handelingen om cliënten te motiveren staan beschreven bij de conclusie van deelvraag 1. Zoals bij de conclusie van deelvraag 1 beschreven staat, zijn er in Amerika succesvolle voorlichtingsprogramma's. Bij deze voorlichtingsprogramma's wordt er ingegaan op het gedrag van de ouders, de conflicten tussen de ouders en de negatieve invloed bij de kinderen (Spruit & Kormos, 2014). De genoemde handelingen kunnen dus succesvol zijn. Wanneer ouders niet openstaan voor het signaal en het belang van de kinderen verliezen, kunnen de maatschappelijk werkers een zorgmelding doen. Eén gevorderde maatschappelijk werker vindt het van belang dat wanneer er twijfel is of er een zorgmelding gedaan moet worden, dit in het team wordt besproken. Uit de eerste focusgroep blijkt dat dit te weinig gedaan wordt.

2. Kind bij hulpverlening betrekken

Alle maatschappelijk werkers vinden het belangrijk om het kind bij de hulpverlening te betrekken. De handelingen om het kind bij de hulpverlening te betrekken staan beschreven bij de conclusie van deelvraag 1.

Deelvraag 3: *‘Welke handelingen verrichten de gevorderde maatschappelijk werkers bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?’*

1. Doorvragen op de situatie en de beschermende- en risicofactoren nalopen.

Eén gevorderde maatschappelijk werker geeft aan dat wanneer een cliënt zich aanmeldt met een hulpvraag en een scheiding aan de orde blijkt te zijn, zij doorvraagt op de situatie. De

hulpvraag wordt in kaart gebracht door middel van het vraagverhelderingsformulier, een standaardprocedure bij Synthese. Vanuit de vraagverheldering worden er acties uitgezet. Volgens Janssen (2011) worden de negatieve gevolgen bij jeugdigen verminderd door gebruik te maken van secundaire preventie. Deze preventie richt zich op het versterken van de beschermende factoren en het verminderen van de risicofactoren. Op het moment dat er tijdens de vraagverheldering duidelijk wordt dat er een scheiding gaande is, houdt de gevorderde maatschappelijk werker hier rekening mee door onbewust de beschermende en risicofactoren na te lopen. Dit heeft te maken met de ervaring. Het gaat over de factoren zoals conflicten tussen ouders, opvoedingsstijl, bijkomende veranderingen zoals verhuizen etcetera (Spruit & Kormos, 2014; Peer, 2007; Spruit, Kormos, Burggraaf & Steenweg, 2003).

2. Ouders motiveren voor hulpverlening door de intrinsieke drijfkrachten te vergroten.

De gevorderde maatschappelijk werkers betrekken de ouders bij de hulpverlening door het belang van het kind centraal te stellen. Dit wordt gedaan zoals beschreven staat bij de conclusie van deelvraag 1 en 2, namelijk het vergroten van de intrinsieke drijfkracht van de cliënten (Yperen, Booy & Veldt, 2013; Franzen, 2008).

3. Kind bij hulpverlening betrekken.

De gevorderde maatschappelijk werkers betrekken het kind bij de hulpverlening. De handelingen die hierbij worden ingezet, staan beschreven bij de conclusie van deelvraag 1.

Overige relevante informatie: Deze informatie is afkomstig uit de eerste focusgroep en behoort niet bij de deelvragen. Echter, is de informatie van belang voor het onderzoek. Het blijkt dat het onderwerp scheiding bij de junior maatschappelijk werkers onderbelicht is geweest tijdens de opleiding. Dat betekent dat ze niet goed genoeg op dit onderwerp geschoold zijn. Op het moment dat een maatschappelijk werker niet weet hoe zij dit moet aanpakken, zou diegene hulp van een andere maatschappelijk werker kunnen inroepen.

De onderzoeksvraag is als volgt: *“Welke preventieve handelingen kunnen de maatschappelijk werkers van Synthese Venray hanteren bij cliënten in het crisisstadium van een scheiding die zich aanmelden met een algemene hulpvraag om schade bij kinderen te voorkomen?”*

1. Doorvragen op de situatie en de beschermende en risicofactoren nalopen.

Op het moment dat een cliënt zich aanmeldt met een hulpvraag wordt er door middel van het vraagverhelderingsformulier doorgevraagd op de hulpvraag van de cliënt. Als blijkt dat er een scheiding onder zit, kan er doorgevraagd worden op de situatie. De risico- en beschermende factoren worden door de maatschappelijk werker nagelopen zoals: de conflicten tussen ouders,

de opvoedingsstijl van ouders, de bijkomende veranderingen zoals verhuizing, de band tussen ouders en kind, toegang tot hulpverlening etcetera (Spruit & Kormos, 2014; Peer, 2007; Spruit, Kormos, Burggraaf & Steenweg, 2003). Dit om de beschermende factoren te versterken en risicofactoren te verminderen, dit wordt secundaire preventie genoemd (Janssen, 2011).

2. Ouders motiveren voor hulpverlening door de intrinsieke drijfkrachten te vergroten.

Op het moment dat de maatschappelijk werkers signaleren dat ouders het welzijn van het kind vergeten, dienen zij dit signalement kenbaar te maken bij ouders. Dit kunnen doen ze door de intrinsieke drijfkrachten van ouders te vergroten (Yperen, Booy & Veldt, 2013; Franzen, 2008). Hulpmiddelen hierbij zijn: het bespreekbaar maken van het gezamenlijk doel van beide ouders, namelijk het kind; ervaringsoefeningen waarbij de ouder inzicht krijgt in het eigen gedrag; knutselwerkjes van het kind gericht op de scheiding om ouders te confronteren met hun gedrag en open vragen stellen aan de cliënt, waardoor hij zelf gaat nadenken over zijn invloed op het kind. In Amerika zijn er succesvolle voorlichtingsprogramma's waar er wordt ingegaan op het gedrag van de ouders dat de kinderen negatief beïnvloedt en de conflicten tussen ouders (Spruit & Kormos, 2014). Wanneer ouders niet openstaan voor het signaal en het belang van de kinderen vergeten, kunnen de maatschappelijk werkers dit in het team bespreken en een zorgmelding doen.

3. Kind bij hulpverlening betrekken

Het kind kan bij de hulpverlening betrokken worden. Dit kunnen de maatschappelijk werkers doen door in gesprek te gaan met de kinderen. Hulpmiddelen hierbij zijn het maken van een tekening; Playmobil gebruiken voor het maken van een opstelling van de situatie en door spelletjes te spelen. De maatschappelijk werkers houden hierbij rekening met de leeftijd en de situatie van de kinderen.

4. Cliënt ondersteunen in het verkrijgen van informatie

De maatschappelijk werkers kunnen cliënten ondersteunen door hen te voorzien van de juiste informatie en hen te informeren bij welke organisatie zij terecht kunnen met vragen. Dit behoort tot het voorlichtingsprogramma van passieve betrokkenheid (Spruit & Kormos, 2014).

5. Hulpverlening afstemmen naar wat de cliënt nodig heeft

De maatschappelijk werkers kijken bij iedere situatie opnieuw naar wat de cliënt nodig heeft en sluiten daarop vervolgens de hulpverlening aan. Dit verschilt tussen passieve betrokkenheid en beperkte actieve betrokkenheid (Spruit & Kormos, 2014). Voor het slagen van de preventieve hulpverlening is het volgens Honing (2015) van belang om te kijken wat de behoeftes van de cliënt zijn, de cliënt hier een actieve rol in te geven en vervolgens daarop aan te sluiten.

6. Hulp invoeren

Op het moment dat een maatschappelijk werker niet weet hoe zij een van deze handelingen moet aanpakken, zou diegene hulp van een andere gevorderde maatschappelijk werker kunnen vragen.

5.2 **Discussie: beperkingen van het onderzoek**

In deze paragraaf worden, door middel van een discussie, de beperkingen van het onderzoek weergegeven. Als eerste worden de beperkingen van het onderzoek weergegeven onder het subkopje 'Betrouwbaarheid en validiteit'. Hier wordt ingegaan op de betrouwbaarheid en validiteit, wat dit betekent voor de conclusie en wat achteraf gezien methodisch beter was geweest. Vervolgens wordt onder het subkopje 'Generaliseerbaarheid van het onderzoek' weergegeven hoe het onderzoek is afgebakend en wat dit betekent voor de generaliseerbaarheid van de resultaten.

Betrouwbaarheid en validiteit

Er is in het onderzoek vanuit verschillende perspectieven informatie verzameld. Vanuit de cliënten (microniveau), vanuit de maatschappelijk werkers en de organisatie (mesoniveau) en vanuit de literatuur. Tijdens de werving van cliënten is er rekening gehouden met de leeftijd van de jeugdigen. Verder zijn de cliënten steekproefsgewijs geworven. Dit maakt de representativiteit groter. Om informatie te verkrijgen over de ondersteuningsbehoeften van de cliënten en de handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers, was de planning om onderzoeksactiviteit 1 uit te voeren met vier cliënten die gescheiden zijn en hulpverlening van Synthese hebben of hebben gehad. Om deze cliënten te werven is er tijdens een vergadering aan veertien maatschappelijk werkers en twee jongerenwerkers gevraagd, om in hun caseload te kijken of er geschikte cliënten waren. Vervolgens hebben de maatschappelijk werkers en jongerenwerkers het eerste contact gelegd met de cliënten. Hier is één respons op gekomen. Hierdoor is er dus één cliënt van Synthese geïnterviewd. Om het respons te vergroten is de inclusiecriteria over 'hulpverlening bij Synthese' weggefallen. Vervolgens is de volgende inclusiecriteria gehanteerd: 'een ouder die hulpverlening heeft gehad van een maatschappelijk werker of hulpverlening van een andere organisatie met betrekking tot de scheiding'. De onderzoekers hebben in hun netwerk gekeken en aan de hand daarvan zijn er nog drie cliënten meer geworven, namelijk twee cliënten met hulpverlening van een maatschappelijk werker van een andere organisatie en één cliënt met andere hulpverlening gericht op de scheiding. Doordat maar één cliënt die hulpverlening heeft gehad van Synthese, is geïnterviewd, worden de

resultaten minder betrouwbaar. Dit omdat het niet generaliseerbaar is voor Synthese. Van de andere kant wordt het wel betrouwbaarder, omdat de interviews meerdere invalshoeken geven. Bij beide focusgroepen zijn alle maatschappelijk werkers van Synthese Venray uitgenodigd. Dat maakt de representativiteit van de participanten groter. Tijdens de eerste focusgroep waren alle vijf de gevorderde maatschappelijk werkers aanwezig. Drie van de elf junior maatschappelijk werkers waren niet aanwezig. Aangezien alle gevorderde maatschappelijk werkers aanwezig waren kan dit als betrouwbaar beschouwd worden. Bij de tweede focusgroep waren drie van de elf junior maatschappelijk werkers en twee van de vijf gevorderde maatschappelijk werkers niet aanwezig. Dit maakt het minder betrouwbaar. De eerste focusgroep is geleid door mevrouw Imming en de tweede focusgroep door de onderzoekers zelf. Hierdoor zijn deze resultaten van de eerste focusgroep meer betrouwbaar dan de tweede focusgroep. Dit omdat de onderzoekers de focusgroep kunnen beïnvloeden, omdat zij te betrokken zijn bij het onderzoek en de respondenten een richting op kunnen sturen. Gekeken naar de methodes zijn er weinig factoren die het onderzoek hebben beïnvloed. Er zijn verschillende methodes van onderzoeken ingezet. Daarbij zijn de onderzoeksmethodes systematisch en volgens de literatuur ontwikkeld. Tenslotte zijn de resultaten van deze onderzoeksmethodes geanalyseerd volgens de literatuur en gecontroleerd door de andere onderzoeker. Echter, is het wel zo, dat tijdens de focusgroepen en de semi-gestructureerde interviews er kans is geweest van beïnvloeding en sociaal wenselijke antwoorden dat deze resultaten minder betrouwbaar maken.

Voor de conclusie van de deelvragen 1, 2 en 3 betekent dit dat de resultaten een groot representatief vermogen bevatten, er weinig systematische beïnvloeding is geweest en dus als valide en betrouwbaar beschouwd kan worden. Er dient wel rekening mee gehouden te worden dat de ondersteuningsbehoeften die de ouders hebben aangegeven en de visie en handelingen van de maatschappelijk werkers sociaal wenselijk geantwoord kan zijn.

Achteraf kijkend op het onderzoek was het beter geweest om naast een focusgroep ook steekproefsgewijs een paar maatschappelijk werkers te interviewen over hun denkwijze en handelingen. Dit om de sociaal wenselijke antwoorden te verminderen en de resultaten betrouwbaarder te maken.

Generaliseerbaarheid van het onderzoek

Synthese bevat meerdere gemeentes en meerdere vestigingen. Zoals in de inleiding van dit onderzoeksrapport al beschreven staat, is dit onderzoek afgebakend naar één gemeente en één regelgeving, namelijk: Synthese Venray. Iedere vestiging van Synthese heeft dezelfde visie, alleen de werkwijze verschilt per vestiging. De handelingen die de maatschappelijk werkers verrichten zijn wel generaliseerbaar naar de andere vestigingen. Hoe dit precies tot

uiting komt bij de andere vestigingen kunnen nog geen uitspraken over gedaan worden, omdat dit niet onderzocht is.

Tijdens de oriëntatie van het praktijkprobleem waren er drie signalen aan de orde waaraan blijkt dat er een scheiding aan de orde kan zijn. Er is aan één signaal in dit onderzoek aandacht besteed, namelijk: wanneer een cliënt zich aanmeld met een algemene hulpvraag, maar blijkt dat er een scheiding speelt. De overige signalen waren jeugdigen die zich aanmelden met een algemene hulpvraag, waarbij door middel van doorvragen de situatie van een scheiding van de ouders onder blijkt te liggen. Het derde signaal is de schade, ook wel gevolgen, die het kind laat zien. De resultaten van het eerste onderzochte signaal zijn niet generaliseerbaar voor de andere twee signalen. Dit omdat het een andere doelgroep bevat en daarom andere aanpak nodig heeft. Hoe dan wel te handelen bij de laatste twee signalen kunnen geen uitspraken over gedaan worden. Dit omdat dit niet onderzocht is.

5.3 Suggesties voor vervolgonderzoek

Uit de 'Inleiding', 'Analyse van het praktijkprobleem', 'Conclusie van de resultaten' en 'De discussie van de beperkingen van het onderzoek' blijkt dat er vier suggesties voor vervolgonderzoek zijn. Per suggestie voor vervolgonderzoek wordt een toelichting gegeven waarom deze aanbeveling van belang voor Synthese is.

- 1) Uit de analyse van het praktijkprobleem en de discussie van de beperkingen van het onderzoek blijkt dat er drie signalen zijn waaraan af te leiden is dat er een scheiding gaande kan zijn. Om dit onderzoek af te bakenen is er aandacht aan één signaal besteed, namelijk: wanneer een cliënt zich aanmeld met een algemene hulpvraag, maar blijkt dat er een scheiding speelt. De overige signalen waren jeugdigen die zich aanmelden met een algemene hulpvraag, waarbij door middel van doorvragen de situatie van een scheiding van de ouders onder blijkt te liggen. Het derde signaal is de schade, ook wel gevolgen, die het kind laat zien. Hoe kan Synthese ervoor zorgen dat ook bij deze signalen de maatschappelijk werkers hieraan aandacht besteden?
- 2) Uit de inleiding blijkt dat het preventief handelen bij een scheiding bij alle maatschappelijk werkers van Synthese voorkomt. Het onderzoeksgebied is afgebakend naar één gemeente en één regelgeving, namelijk: Synthese Venray. Hoe kan Synthese ervoor zorgen dat er ook bij de andere gemeentes en vestigingen van Synthese preventief gehandeld wordt bij een scheiding?
- 3) Uit de conclusie van de onderzoeksresultaten blijkt dat tijdens de opleiding van de maatschappelijk werkers het onderwerp scheiding onderbelicht is geweest. Hoe kan Synthese ervoor zorgen dat wanneer een nieuwe maatschappelijk werker in dienst komt, zij voorbereid is op een scheidingscasus?

- 4) Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de samenwerking tussen verschillende hulpverleners en verschillende organisaties, wanneer er bijvoorbeeld sprake is van een scheiding, onder de maat is. Hoe kan de samenwerking tussen de verschillende hulpverleners en verschillende organisaties weer dichterbij elkaar gebracht worden?

5.4 Aanbevelingen voor de praktijk

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten zijn er drie aanbevelingen voor Synthese geformuleerd. Per aanbeveling wordt een toelichting gegeven waarom deze aanbeveling van belang is voor Synthese. Tevens wordt er na de aanbevelingen ingegaan op de denkwijze van mevrouw Imming over de geschiktheid van de aanbevelingen voor Synthese.

1) Deskundigheidsbevordering voor junior maatschappelijk werkers door gevorderde maatschappelijk werkers over kennis en vaardigheden die zij kunnen inzetten op het moment dat blijkt dat er een scheiding gaande is.

Toelichting: Uit de conclusie van het onderzoek blijkt dat junior maatschappelijk werkers niet goed weten welke handelingen ze kunnen inzetten, op het moment dat blijkt dat er een scheiding bij de cliënt gaande is. Daarbij blijkt dat tijdens de opleiding van de maatschappelijk werkers het onderwerp scheiding onderbelicht is geweest. Daarentegen hebben de gevorderde maatschappelijk werkers door ervaring deze kennis en vaardigheden ontwikkeld en hebben zij de juiste expertise op dit gebied. Door middel van een deskundigheidsbevordering voor junior maatschappelijk werkers, die gegeven wordt door de gevorderde maatschappelijk werkers met daarin theorie en oefeningen, kunnen junior maatschappelijk werkers bijgeschoold worden.

2) Een voorlichtingsbijeenkomst voor ouders op het moment van scheiden met praktische informatie.

Toelichting: Uit de conclusie van de resultaten blijkt dat de ondersteuningsbehoefte afwijkt van de denkwijze en handelingen van maatschappelijk werkers over het geven van informatie. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat cliënten het prettig vinden om op het moment van de scheiding praktische, hoognodige informatie te ontvangen over bijvoorbeeld: hoe de scheiding aan kinderen verteld kan worden, waar de ouder naartoe kan met financiële vragen, hoe het juridische systeem werkt en wat de belangrijkste dingen zijn waar ouders tijdens de scheiding aan moet denken. Synthese geeft vaker voorlichtingen aan burgers, daarom sluit deze aanbeveling goed aan bij de organisatie. Daarbij kan er na de voorlichtingsbijeenkomst een folder worden meegegeven over de sociale kaart met een overzicht van de belangrijkste informatie.

3) Tijdens de casuïstiek een casus (kan een verzonnen casus zijn of een waargebeurde casus) van een scheiding (of andere complexe situatie) bespreken in de vorm van een rollenspel en welke handelingen de maatschappelijk werker hierin kan ondernemen.

Toelichting: Zoals bij aanbeveling één ook al benoemd is blijkt uit de conclusie van het onderzoek dat junior maatschappelijk werkers niet goed weten welke handelingen ze kunnen inzetten op het moment dat blijkt dat er een scheiding bij de cliënt gaande is. Door deze casussen herhaaldelijk te oefenen en te bespreken, kunnen junior maatschappelijk werkers vaardigheden, kennis en ervaring opdoen. Niet alleen casussen gericht op een scheiding kunnen hier besproken worden. Synthese kan dit tevens als een mogelijkheid zien om complexe casussen, zoals waarbij bijvoorbeeld een zorgmelding gedaan moet worden, te oefenen en bespreken. Uit de focusgroep blijkt dat zorgen te weinig in het team besproken worden en daardoor grenzen van de maatschappelijk werkers verlegd worden. Door complexe casussen en zorgcasussen te bespreken, worden bij iedereen de grenzen weer op scherp gesteld en zullen ernstige zorgen eerder gemeld worden bij Veilig thuis.

5.5 Geschiktheid van de aanbevelingen voor Synthese

In overleg met mevrouw Imming over de aanbevelingen, vond mevrouw Imming alle aanbevelingen geschikt voor Synthese. Ze vond het van belang dat de onderzoekers aanbevelingen één en twee gingen uitwerken. Ze vertelde dat ze zelf genoeg casussen wist die ze kon inbrengen tijdens de casuïstiekbespreking voor aanbeveling drie. Gezien de tijd die er vanuit school gesteld is om het product te ontwikkelen, was het niet mogelijk om beide producten van aanbeveling één en twee te ontwikkelen. Mevrouw Imming vertelde dat ze al eerder vanuit Synthese besproken had om een voorlichtingsbijeenkomst te ontwikkelen voor ouders die op het punt staan om te gaan scheiden, in samenwerking met een advocatenkantoor. Dit is toentertijd niet doorgegaan vanwege tijdgebrek voor het ontwikkelen van de voorlichtingsbijeenkomst. De onderzoekers gaan als eerste de voorlichtingsbijeenkomst van aanbeveling twee ontwikkelen. Wanneer het onderzoek en de voorlichtingsbijeenkomst afgerond zijn gaan de onderzoekers zich richten op aanbeveling één. Dit betreft het ontwikkelen van een workshop voor de junior maatschappelijk werkers (Y. Imming, persoonlijke mededeling, 3 mei 2016).

Bibliografie

- Aben, S. (2008, oktober). *Sociaal-cultureel werk: SAW 4*. Meppel: Edu-Actief.
- Allesovermarktonderzoek. (2015 A). *Groepsdiscussie*. Geraadpleegd op 31 maart 2016, van <http://www.allesovermarktonderzoek.nl/onderzoeksmethoden/groepsdiscussie>
- Allesovermarktonderzoek. (2015 B). *Kwalitatief onderzoek: Wat is kwalitatief marktonderzoek?*. Geraadpleegd op 31 maart 2016, van <http://www.allesovermarktonderzoek.nl/onderzoeksmethoden/kwalitatief-onderzoek>
- Best, Y. de. (2014). *Hun scheiding, mijn leven: 20 volwassenen over de scheiding van hun ouders*. Houten: Lannoo Campus.
- Blokland, G. (2015). *Over opvoeden gesproken: Methodiekboek pedagogisch adviseren*. Amsterdam: SWP.
- Donk, C. van der. & Lanen, B. van. (2011). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Coutinho.
- Echtscheiding-Wijzer. (2015, 9 oktober). *Vechtscheiding is kindermishandeling*. Geraadpleegd op 4 februari 2016, van <http://www.echtscheiding-wijzer.nl/nieuws/vechtscheiding-is-kindermishandeling.html>
- Franzen, G. (2008). *Motivatatie: Denken over drijfveren sinds Darwin*. Amsterdam: Boom.
- Gemeente Venray. (2015, 07 mei). *Hulp van maatschappelijk werk*. Geraadpleegd op 19 februari 2016, van https://www.venray.nl/Inwoners/Hulp_en_welzijn/Hulp_bij_schulden/Hulp_van_maatschappelijk_werk

- Geurts, T., Sportel, I. D. A., Beenackers, E. T., & Arikan, F. N. (2015). *Voorkomen van vechtscheidingen: Een literatuurstudie naar effectiviteit van verplichte mediation en scheidingseducatie*. Den Haag: WODC.
- Honing, N. van der. (2015). *Werkzame factoren bij preventief en omgevingsgericht werken*. Geraadpleegd op 18 februari 2016, van http://www.eenstapnaarvoren.nl/fileadmin/pow/pdf/2015-04-15_Werkzame_factoren-02.pdf
- Ieperen-Schelhaas, K. & Verharen, L. (2011). *Contextuele hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Janssen, H. (2011). *Basisboek huiselijk geweld: Signaleren, melden, aanpakken*. Bussum: Coutinho.
- Kwaliteitsinstituut. (2014, 01 april). *Werkinstructie Kwalitatief onderzoek onder de doelgroep*. Diemen: Zorginstituut Nederland.
- Lauret, B. & Penris, I. (2013, 06 juni). *Vader bereidde moord tot in details voor* [LexisNexis]. Algemeen dagblad. Geraadpleegd op 22 februari 2016, van <http://academic.lexisnexis.eu/??lni=5172-4611-JC8W-Y3MS&csi=280434&oc=00240&perma=true>
- Lawick, J. van & Visser, M. (2015). *Kinderen uit de knel: Een interventie voor gezinnen verwickeld in een vechtscheiding* (2^e druk). Amsterdam: SWP.
- Linden, A. van der., Siethoff, F. ten. & Zeijlstra-Rijpstra, A. (2014). *Jeugd en recht* (10e druk). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Maarel, L. van der. (2013). *Kinderen in spagaat: Rouw na scheiding en overlijden*. Utrecht: Ten Have.
- Michielsen, M., Mulligen, W. van. & Hermkens, L. (1999). *Leren over leven in loyaliteit: Over contextuele hulpverlening* (2e druk). Leuven/Amersfoort: Acco.

- Migchelbrink, F. (2013). *Handboek praktijkgericht onderzoek: Zorg, welzijn, wonen en werken*. Amsterdam: SWP.
- MO groep & CN zorg en welzijn. (2014, 17 december). *CAO Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening 2014 – 2016: bijlage 2 functieboek*. Geraadpleegd op 1 maart 2016, van https://www.fcb.nl/sites/default/files/content/3.1.1-functieboek_caowmd20142016.pdf
- Nabuurs, M. (2015). *Basisboek Systeemgericht werken*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Nederlands Jeugd Instituut. (2016). *Scheiding: Definitie*. Geraadpleegd op 2 februari 2016, van <http://www.nji.nl/Achtergronden-Definitie>
- Nederlandse vereniging van maatschappelijk werkers. (2010). *Beroepscode voor de maatschappelijk werker: Collectieve beroepsnormen van het beroep maatschappelijk werker*. Utrecht: Auteur.
- Peer, C. van. (2007). *De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners*. Geraadpleegd op 24 mei 2016, van <http://www4.vlaanderen.be/sites/svr/Publicaties/Publicaties/svr-studies/2007-03-impact-echtscheiding-web.pdf>
- Spruijt, E. & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen: Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft* (2e druk). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Spruijt, E., Kormos, H., Burggraaf, C. & Steenweg, A. (2003) *Het verdeelde kind: Literatuuronderzoek omgang na scheiding* (2e druk). Gedownload op 3 februari 2016, van <http://www.dwazevaders.nl/pdf/HetVerdKindCompleet.pdf>
- Synthese. (2004, mei). *Informatie en adviespunt Scheiding Noord-Limburg: Samenwerkingsdocument Mei 2004*. Intern document. Venray: Auteur.
- Synthese. (2015 A). *Kwaliteitshandboek Synthese*. Intern document. Venray: Auteur.

- Synthese. (2015 B). *Ontwikkelplan 2016*. Intern document. Venray: Auteur.
- Synthese. (2016, 01 februari). *Jaarplan Synthese 2016*. Intern document. Venray: Auteur.
- Synthese. (z.d.-a). *Bureau- en crisisdienst tijdens kantooruren (telefonisch)*. Intern document. Venray: Auteur.
- Synthese. (z.d.-b). *Thuis in je wijk: onze teams!* Geraadpleegd op 1 maart 2016, van <https://www.synthese.nl/teams/>
- Synthese. (z.d.-c). *Uitgangspunten ORO/IAP*. Intern document. Venray: Auteur.
- Synthese. (z.d.-d). *Wat is Synthese?*. Geraadpleegd op 2 maart 2016, van <https://www.synthese.nl/>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2014, 16 september). *Miljoenennota 2015: Nota over de toestand van 's Rijks Financiën*. Geraadpleegd op 19 februari 2016, van <file:///D:/miljoenennota-2015.pdf>
- Verstuyf, J., & Vansteenkiste, M. (2008). *Willen versus moeten: De invloed van motivatie op het therapeutisch proces*. Geraadpleegd op 8 april 2016, van <https://biblio.ugent.be/publication/420579/file/6806323>
- Witte, L. (2005). *Methodisch werken in de sociaaljuridische hulp- en dienstverlening* (4^e druk). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Yperen, T.A. van., Booy, Y. & Veldt, M.C. van der. (2003). *Vraaggerichte hulp, motivatie en effectiviteit jeugdzorg*. Geraadpleegd op 8 april 2016, van <http://www.capi.nl/nl/Download-NJi/2003-yperen-vraag.pdf>

Bijlagen

Bijlage 1: Taakverdeling en tijdsplanning

De taken zijn evenwichtig verdeeld over de groepsleden en dat staat beschreven in tabel 6.1

'*Taakverdeling onderzoekers*'. In tabel 6.2 '*Tijdsplanning onderzoeksactiviteiten 2016*' staat de tijdsplanning van de onderzoeksactiviteiten.

Tabel 6.1 <i>Taakverdeling onderzoekers</i>	
Plan van aanpak	
Taak	Verdeling
Analyse van het probleem in de literatuur.	Er zijn diverse onderwerpen over scheiding verdeeld ter oriëntatie. Deze hebben we aan elkaar voorgelegd om elkaar te informeren. Moniek heeft de volgende onderwerpen uitgewerkt: 2.2.1 'Algemene informatie over (vecht)scheiding' en de gevolgen 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding'. Wendy heeft de volgende onderwerpen uitgewerkt: 2.2.3 'Wetgeving en rechten' 2.2.4 'Preventie' 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium'. Moniek heeft de literatuur geselecteerd op relevantie.
Analyse van het probleem in de praktijk.	5xW+H formule (Donk & Lanen, 2011) Moniek heeft de volgende vragen uitgewerkt: wie, waar en hoe. Wendy heeft de volgende vragen uitgewerkt: wat, wanneer en waarom. Wendy er een lopend verhaal van geschreven. Moniek heeft vervolgens dubbele stukken tekst eruit gehaald en gecontroleerd op relevantie.
Probleemstelling	Wendy heeft de conclusie van de probleemanalyse geschreven. De doelstelling, vraagstelling, deelvragen en begripsbepaling zijn gezamenlijk geformuleerd.

Methode van onderzoek	Moniek heeft de methode van het onderzoek beschreven. Wendy heeft de tekst gecontroleerd en toevoegingen beschreven.
Uitvoering onderzoek	
Taak	Verdeling
Onderzoeksactiviteit 1: Semigestructureerd interview organiseren, uitvoeren en analyseren van data.	De organisatie en voorbereiding van de interviews is gedaan door Wendy. Bij de interviews waren Moniek en Wendy aanwezig. De analyse van drie interviews is door Wendy gedaan. De analyse van het andere interview is gedaan door Moniek. De analyse is door de andere onderzoeker gecontroleerd. De dataverzameling is door Wendy uitgewerkt in de resultaten van het onderzoek.
Onderzoeksactiviteit 2: Focusgroep organiseren, uitvoeren en analyseren van data.	De organisatie en voorbereiding van de focusgroep is gedaan door Moniek. Bij de focusgroep waren Moniek en Wendy aanwezig. De analyse van de focusgroep is in twee delen gesplitst. Ieder heeft een deel geanalyseerd. Daarna zijn die delen gecontroleerd door de ander. De dataverzameling is door Moniek uitgewerkt in de resultaten van het onderzoek.
Onderzoeksactiviteit 3: Focusgroep organiseren, uitvoeren en analyseren van data.	De organisatie en voorbereiding van de focusgroep is gedaan door Moniek. Bij de focusgroep waren Moniek en Wendy aanwezig. De analyse van de focusgroep is in twee delen gesplitst. Ieder heeft een deel geanalyseerd. Vervolgens zijn die delen gecontroleerd door de ander. De dataverzameling is door Wendy uitgewerkt bij hoofdstuk 4 de resultaten van het onderzoek.

Conclusie: beantwoorden van onderzoeksvraag en deelvragen en bevindingen verbinden met literatuur.	Er is door Moniek en Wendy samen gebrainstormd over de conclusie. Vervolgens heeft Wendy de conclusie uitgewerkt. Moniek heeft gecontroleerd op relevantie, dubbele stukken tekst er uit gehaald en herschreven.
Discussie: verantwoorden van betrouwbaarheid en validiteit, afbakening onderzoek met betrekking tot generaliseerbaarheid, nog niet onderzocht en geen uitspraken over, volgende keer anders/beter	Er is door Moniek en Wendy samen gebrainstormd over de discussie. Wendy heeft de discussie uitgewerkt en Moniek heeft de aanvullingen gedaan.
Suggesties voor vervolgonderzoek	Er is door Moniek en Wendy samen gebrainstormd over suggesties voor een vervolgonderzoek. Wendy heeft de suggesties voor een vervolgonderzoek uitgewerkt en Moniek heeft de aanvullingen gedaan.
Aanbevelingen praktijk	Er is door Moniek en Wendy samen gebrainstormd over de aanbevelingen voor de praktijk. Wendy heeft de aanbevelingen voor de praktijk uitgewerkt en Moniek heeft de aanvullingen gedaan.
De tekst van de presentatie	De inhoud van de presentatie is door Wendy en Moniek samen opgezet.
De lay-out/ PowerPoint presentatie in elkaar zetten	De lay-out/ PowerPoint presentatie is in elkaar gezet door Moniek.
Eindverantwoordelijke voor de lay-out van het onderzoeksrapport	De eindverantwoordelijke voor de lay-out van het onderzoeksrapport is Moniek.

Tabel 6.2
Tijdsplanning onderzoeksactiviteiten 2016

[illegible]

Legenda:

	Onderzoeksactiviteit 1: Semigestructureerd interview organiseren, uitvoeren en analyseren van data.
	Onderzoeksactiviteit 2: Focusgroep organiseren, uitvoeren en analyseren van data.
	Onderzoeksactiviteit 3: Focusgroep organiseren, uitvoeren en analyseren van data.
	Resultaten van deelvraag 1, 2 en 3 verwerken in onderzoeksrapport.
	Productverantwoording, implementatieplan en het ontwikkelen van het product.
	Feedback van andere onderzoekers aanpassen.
	Conclusies trekken en discussie uitwerken.
	Presenteren: voorbereiding en uitvoering
getal	Kalenderweek

Bijlage 2: Begripsbepaling

In deze paragraaf worden de centrale begrippen uit de doel- en vraagstelling gedefinieerd.

Tabel 6.3 <i>Begripsbepaling</i>	
Maatschappelijk werkers	Maatschappelijk werkers zijn werkzaam bij Synthese Venray. Ze helpen mensen met diverse hulpvragen, door middel van het geven van informatie, advies en/of hulp (Gemeente Venray, 2015). Zie functieomschrijving hoofdstuk 2 'Probleemanalyse' – 'Analyse van het probleem in de praktijk'.
Preventief handelen	Preventief handelen is het voorkomen dat het een probleem wordt. Zie subparagraaf 2.2.4 'Preventie en werkzame factoren'.
Cliënten	Cliënten zijn de ouders van kinderen die op het punt staan om te gaan scheiden en die hulpverlening krijgen of hulpverlening hebben gehad van een maatschappelijk werker.
Scheiding	De definitie scheiding wordt bedoeld voor de beëindiging van een relatie tussen twee samenlevende partners, zie 2.2.1 'Algemene informatie over scheiding' (Nederlands Jeugd Instituut, 2016).
Crisisstadium	Dit is de periode voorafgaand aan de scheiding (Maarel, 2013). Zie 2.2.1 'Algemene informatie over scheiding'.
Schade bij de kinderen	De gevolgen van de schade die de kinderen kunnen oplopen, wordt uitgewerkt in subparagraaf 2.2.2 'Risico en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding'.
Kinderen (ook wel jeugdigen genoemd)	De kinderen zijn in de leeftijdscategorie van nul tot en met eenentwintig jaar en hebben te maken met een scheiding van hun ouders.

Bijlage 3: Onderzoeksinstrument 1: Semi-gestructureerd interview

Dit onderzoeksinstrument is gekoppeld aan deelvraag 1 en deelvraag 3.

Deelvraag 1: Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de cliënten (in het crisisstadium van een scheiding) met betrekking tot de gewenste manier van preventief handelen van de maatschappelijk werkers om schade bij kinderen te voorkomen? Welke handelingssuggesties voor de maatschappelijk werkers van Synthese zijn hieruit af te leiden?

Deelvraag 3: Welke handelingen verrichten de gevorderde maatschappelijk werkers bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?

Bij het ontwikkelen van het onderzoeksinstrument bij deelvraag 1 is er gebruik gemaakt van het stappenplan beschreven door van der Donk en van Lanen (2011). Aan de hand van tabel 6.4 'Verantwoording onderzoeksinstrument semi-gestructureerd interview' zijn er door middel van thema's en subthema's diverse vragen ontwikkeld. Onderaan de tabel wordt er per subthema en indirect per vraag een verantwoording gegeven. Dit wordt gevolgd door tabel 6.4 'Opzet interview en organisatorische zaken', waarin een aantal organisatorische zaken beschreven staan. In deze tabel wordt mede verantwoord hoe vragen op basis van prioriteit gerangschikt zijn en hoe het interview opgebouwd is. Als laatste staat het uiteindelijke onderzoeksinstrument van het interview bij tabel 6.6 'Interviewleidraad semi-gestructureerd interview' beschreven.

Verantwoording van de vragen:

Tabel 6.4

Verantwoording onderzoeksinstrument semi-gestructureerd interview

Doel van het instrument voor dataverzameling: Na afloop van het interview is er:

1. Data verzameld waaruit blijkt wat de ondersteuningsbehoeften zijn van cliënten, in het crisisstadium van een scheiding met betrekking tot de gewenste manier van handelen van de maatschappelijk werkers. Dit om schade bij kinderen te voorkomen.
2. Data verzameld waaruit blijkt welke handelingen de gevorderde maatschappelijk werkers verrichten bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag. Dit om schade bij kinderen te voorkomen.

Thema's	Subthema's	Subaspecten	Vragen
Handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers	Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening (zie paragraaf 2.2.6 'Omgang met motivatie van de cliënt')	Gericht op: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie	Hoe ging de hulpverlener om met uw motivatie voor hulpverlening?
	Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker (zie paragraaf 2.2.5. 'Interventies in het crisisstadium')	Gericht op: • Passieve betrokkenheid • Beperkte actieve betrokkenheid • Uitgebreide actieve betrokkenheid	Op welke manier kreeg u hulpverlening? • Presentaties, brochures, mondeling • Discussies, rollenspellen • Aanleren van vaardigheden

	Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject (zie paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding')	Gericht op: • Risicofactoren verminderen • Beschermende factoren versterken	Welke informatie gaf de hulpverlener aan u? Waar werd tijdens de hulpverlening aandacht aan besteed? • De communicatie/conflicten tussen ouders • De band tussen ouder en kind • Het functioneren van de ouder • De opvoeding van de ouder • De sociale ondersteuning • Kinderalimentatie wordt betaald • De omgang van het kind met betrekking tot de scheiding • Bijkomende veranderingen • Psychologische problemen van ouders
De ondersteuningsbehoeften van de cliënten	Ondersteuningsbehoeften om gemotiveerd te worden voor hulpverlening (zie paragraaf 2.2.6. 'Omgang met motivatie van de cliënt')	Gericht op: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie	Zou u gemotiveerd zijn om vooraf de scheiding hulpverlening te krijgen om schade bij het kind te voorkomen? Zo ja, wat was uw motivatie hiervoor? Zo nee, wat zou u hiervoor kunnen motiveren?

	Ondersteuningsbehoeften voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker: (zie paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium')	Gericht op: • Passieve betrokkenheid • Beperkte actieve betrokkenheid • Uitgebreide actieve betrokkenheid	Welke manier van hulpverlening zou u behoefte aan hebben gehad om schade bij het kind te voorkomen? • Presentaties, brochures, mondeling • Discussies, rollenspellen • Aanleren van vaardigheden
	Ondersteuningsbehoeften voor de inhoud van het hulpverleningstraject (zie paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding')	Gericht op: • Risicofactoren verminderen • Beschermende factoren versterken	Wat vindt u belangrijke informatie waarover u geïnformeerd had kunnen worden? Aan welke behoefte, voorafgaand aan de scheiding, had u gewild dat meer aandacht aan werd besteed? • De communicatie/conflicten tussen ouders • De band tussen ouder en kind • Het functioneren van de ouder • De opvoeding van de ouder • De sociale ondersteuning • Kinderalimentatie wordt betaald • De omgang van het kind met betrekking tot de scheiding • Bijkomende veranderingen • Psychologische problemen van ouders

Toelichting:

In deze tabel is er gebruik gemaakt van twee verschillende thema's: 'de handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' en 'de ondersteuningsbehoeften van de cliënten'. Deze thema's zijn afkomstig vanuit twee verschillende doelen, die opgesteld zijn voor dit semi-gestructureerd interview. Aan de hand hiervan zijn subthema's bepaald. Vanuit de subthema's zijn de vragen geformuleerd. Tijdens het interview zijn er open vragen gesteld, zie tabel 6.4 *'Verantwoording onderzoeksinstrument semi-gestructureerd interview'*. Hier is voor gekozen om de cliënten na te laten denken over hun eigen antwoord en niet te sturen.

In deze tabel wordt per subthema kenbaar gemaakt, aan welke literatuur het gekoppeld is. Per subthema zijn er aspecten opgesteld, die afkomstig zijn uit de literatuur. Deze aspecten zijn tevens de codes waarmee is gewerkt tijdens het analyseren van de data.

Het thema 'Handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' is opgedeeld in de subthema's:

- 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening'
- 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker'
- 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject'.

Met deze vragen is er inzicht gecreëerd in hoe de gevorderde maatschappelijk werkers momenteel preventief handelen bij cliënten met kinderen in het crisisstadium. De vragen hebben betrekking op de genoemde subthema's.

Het thema 'Ondersteuningsbehoeften van de cliënten' is opgedeeld in dezelfde subthema's als bij het thema 'Handelingen over de gevorderde maatschappelijk werkers', maar toegespitst op de ondersteuningsbehoeften van de cliënt. Dat zijn de volgende subthema's:

- 'ondersteuningsbehoeften om gemotiveerd te worden voor hulpverlening'
- 'ondersteuningsbehoeften voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker'
- 'ondersteuningsbehoeften voor de inhoud van het hulpverleningstraject'.

Met deze vragen is er inzicht gecreëerd in de ondersteuningsbehoeften van de cliënten die zich in een crisisstadium van een scheiding bevinden. Dit om schade bij het kind te voorkomen.

Toelichting per subthema:

Ondersteuningsbehoeften en handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening: Uit paragraaf 2.1 'Analyse van het probleem in de praktijk' en uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.5 'Omgang met motivatie van de cliënt', blijkt dat een cliënt gemotiveerd moet zijn voor het slagen van het hulpverleningstraject. Op het moment dat een cliënt zich aanmeldt met een algemene hulpvraag, is de cliënt niet altijd gemotiveerd om aan de problematiek van een scheiding te werken. Een cliënt kan intrinsieke en extrinsieke motivatie hebben. Het is een taak van de maatschappelijk werkers om deze motivatie te stimuleren.

Bij het subthema 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' is er informatie verzameld over hoe de gevorderde maatschappelijk werkers omgaan met de motivatie van een cliënt en hoe ze deze motivatie stimuleren.

Bij het subthema 'ondersteuningsbehoeften om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' is er data verzameld over de motivatie van de cliënt en over het feit of de cliënt openstaat voor preventieve ondersteuning. Het doel hierbij is om erachter te komen wat de motivatie kan zijn en hoe de maatschappelijk werkers deze motivatie kunnen stimuleren.

Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker: Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium' blijkt dat er verschillende manieren van hulpverlening zijn, waarbij een maatschappelijk werker de cliënt kan ondersteunen. Deze manieren zijn in te delen in passieve betrokkenheid, beperkte actieve betrokkenheid en uitgebreide actieve betrokkenheid. Er is hiervoor gekozen om data te verzamelen met betrekking tot de vraag "Aan welke handelingen hebben cliënten behoeften aan vanuit het maatschappelijk werk?"

Bij het subthema 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' is informatie verzameld over de manieren van hulpverlening bij cliënten in het crisisstadium vanuit de gevorderde maatschappelijk werker.

Bij het subthema 'ondersteuningsbehoeften voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' is informatie verzameld over welke manier van hulpverlening de cliënten behoeften aan hebben.

Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject: Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.4 'Preventie en werkzame factoren' blijkt dat de maatschappelijk werkers zich gaan richten op de secundaire preventie. Dit betekent de beschermende factoren versterken en de risicofactoren verminderen. De beschermende en risicofactoren staan bij paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende

factoren bij een (vecht)scheiding' beschreven. Aan de hand van het subthema 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject' is er informatie verzameld over de handelingen die maatschappelijk werkers doen met betrekking tot de risico- en beschermende factoren. Bij subthema 'ondersteuningsbehoeften van het inhoudsniveau' is informatie verzameld over behoeften van cliënten met betrekking tot de risico's en beschermende factoren.

Opzet interview en organisatorische zaken

Tabel 6.5

Opzet interview en organisatorische zaken

Doelgroep	Vier cliënten waarbij een scheiding heeft plaats gevonden en waarvan de kinderen nul tot en met eenentwintig jaar zijn.
Gespreksleider	Wendy Janssen heeft tijdens drie interviews het gesprek geleid. Moniek Seijkens heeft tijdens een interview het gesprek geleid. De gespreksleider was verantwoordelijk. Zij was verantwoordelijk voor de organisatorische randvoorwaarden.
Assistent gespreksleider	Diegene die niet de gespreksleider was vulde tijdens het gesprek, daar waar nodig was aan.
Plaats	De interviews hebben plaatsgevonden bij de cliënten thuis.
Duur interview	Gemiddeld 60 minuten.
Aantal	Twee cliënten waarvan de kinderen tijdens de scheiding in de leeftijdscategorie 0 tot en met 12 jaar zijn. Twee cliënten waarvan de kinderen tijdens de scheiding in de leeftijdscategorie 13 tot en met 21 jaar zijn.
Vastlegging	De interviews zijn vastgelegd op audioapparatuur.
Gespreksoepzet	Het gesprek is opgebouwd aan de hand van de onderdelen die van der Donk en van Lanen (2011) beschrijven. Het interview is begonnen met een inleiding waarin kennis wordt gemaakt met elkaar. Tevens is het doel, de inhoud en de duur van het interview verteld. Daarbij is het doel van de audioapparatuur toegelicht en hiervoor is toestemming gevraagd. Hierbij is ook verteld dat de cliënt anoniem blijft. Als laatste is gevraagd of er nog vragen

	zijn. Volgens van der Donk en van Lanen (2011) is het belangrijk om genoeg tijd te besteden aan de inleiding om te wennen aan elkaar. Daarom wordt er als eerst een inleidende vraag gesteld. Bij de inleidende vraag werd er gevraagd naar de situatie van de cliënt. In het vervolg van het interview is er rekening gehouden met zijn situatie. Er is gevraagd van wie hij hulpverlening heeft gehad om erachter te komen hoeveel jaar werkervaring deze maatschappelijk werker heeft. Daarna kwam de kern van het interview aan bod. Voor de opbouw van de vragen is voor een logische volgorde gekozen. De subthema's uit het thema 'Handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' en 'Ondersteuningsbehoeften van de cliënten' komen overeen. Daarom zijn deze subthema's aan elkaar gekoppeld. Er wordt eerst gevraagd naar het handelen van de gevorderde maatschappelijk werker en dan naar de ondersteuningsbehoeften. Als eerste is het subthema 'ondersteuningsbehoeften en handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' aan bod gekomen. Dit omdat de hulpverlening begint met het motiveren van de cliënt. Daarna is het subthema 'suggesties en ondersteuningsbehoeften voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' aan bod gekomen, gevolgd door het subthema 'suggesties en ondersteuningsbehoeften voor de inhoud van het hulpverleningstraject'. Dit subthema kon aanvullende informatie geven over de handelingswijze. Volgens van der Donk en van Lanen (2011) is het van belang om tijdens de slotfase de cliënt de mogelijkheid te geven om nog aanvullende opmerkingen te geven. Hiervoor is er gelegenheid gegeven. Als laatste is de cliënt bedankt voor zijn moeite en tijd.
--	---

Interviewleidraad semi-gestructureerd interview

Tabel 6.6

Interviewleidraad semi-gestructureerd interview

A – Inleiding		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Voorstellen	5 min.	Moniek Seijkens en Wendy Janssen stellen zichzelf voor en vertellen over het onderzoek.
Waardering van deelname		De cliënt wordt bedankt voor zijn deelname.
Inleiding en het doel		Aan het begin van het interview wordt er aan de cliënt verteld dat de vragen gericht zijn op het moment voorafgaand aan de scheiding. Het doel van het interview wordt bekend gemaakt. Na afloop van het interview is er: 1. Informatie verzameld over wat de ondersteuningsbehoeften zijn van cliënten met betrekking tot de hulpverlening. Dit om schade bij het kind te voorkomen. 2. Informatie verzameld over welke handelingen de maatschappelijk werker heeft verricht bij de cliënt.
Organisatorische zaken		– De wijze van interviewen wordt uitgelegd: De gespreksleider stelt de vragen en de assistent gespreksleider vult aan waar nodig. – Er wordt verteld dat het interview ongeveer 60 minuten zal duren. – De audioapparatuur wordt toegelicht: Er wordt verteld dat het gesprek wordt uitgeschreven en vervolgens geanalyseerd. Tevens wordt er aangegeven dat de cliënt anoniem blijft en dat de geluidsopnamen worden vernietigd. – Toestemming vragen voor opnamen.
Vragen cliënt		Vragen of de cliënt nog vragen heeft.

B – Kern		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Inleidende vragen	5 min.	1. Hoe bent u bij Synthese terecht gekomen? Wat was uw hulpvraag en situatie? (Deze vraag is in overleg met de cliënt).
Vragen over 'handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' met de koppeling van vragen over: 'de ondersteuningsbehoeften van de cliënten'	10 min.	2. Van welke maatschappelijk werkster heeft u hulpverlening gehad? Hoeveel jaar werkervaring had deze maatschappelijk werkster?
	10 min.	Ondersteuningsbehoeften en handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening 3. Zou u gemotiveerd zijn om vooraf de scheiding hulpverlening te krijgen om schade bij het kind te voorkomen? * Zo ja, wat was u motivatie hiervoor? * Zo nee, wat zou u hiervoor kunnen motiveren? 4. Hoe ging de hulpverlener om met uw motivatie voor hulpverlening? Zorgen tijdens het gesprek dat deze thema's aan bod zijn gekomen: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker 5. Op welke manier kreeg u hulpverlening? 6. Welke manier van hulpverlening zou u behoefte aan hebben gehad om schade bij het kind te voorkomen? Zorgen tijdens het gesprek dat deze thema's aan bod zijn gekomen: • Presentaties, brochures, mondeling

	10 min.	• Discussies, rollenspellen • Aanleren van vaardigheden Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. Ondersteuningsbehoeften en suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject 7. Welke informatie gaf de hulpverlener aan u? 8. Wat vindt u belangrijke informatie waarover u geïnformeerd had kunnen worden? Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten.
	10 min.	9. Waar werd tijdens de hulpverlening aandacht aan besteed? 10. Aan welke behoefte, voorafgaand aan de scheiding, had u gewild dat meer aandacht aan werd besteed?* * De onderste beschermende en risicofactoren doorlopen: • De communicatie/conflicten tussen ouders • De band tussen ouder en kind • Het functioneren van de ouder • De opvoeding van de ouder • De sociale ondersteuning • Kinderalimentatie wordt betaald • De omgang van het kind met betrekking tot de scheiding • Bijkomende veranderingen • Psychologische problemen van ouders Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten.

C – Slot		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Aanvullende opmerkingen	5 min.	Vragen of de cliënt nog aanvullende opmerkingen of vragen heeft.
Bedanken voor inzet en deelname		De cliënt wordt bedankt voor zijn inzet en deelname aan het interview.

Bijlage 4: Onderzoeksinstrument 2: Eerste focusgroep

Dit onderzoeksinstrument is gekoppeld aan deelvraag 2 en deelvraag 3.

Deelvraag 2: Wat is volgens de maatschappelijk werkers de gewenste manier van preventief handelen bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?

Deelvraag 3: Welke handelingen verrichten de gevorderde maatschappelijk werkers bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag, om schade bij kinderen te voorkomen?

Het onderzoeksinstrument voor de eerste focusgroep is op dezelfde werkwijze ontwikkeld als bij onderzoeksinstrument 1: zie bijlage 3 'Onderzoeksinstrument 1: Semi-gestructueerd interview'. Hierbij is gebruik gemaakt van het stappenplan beschreven door van der Donk en van Lanen (2011). Aan de hand van tabel 6.7 'Verantwoording onderzoeksinstrument eerste focusgroep' zijn er door middel van thema's en subthema's diverse vragen ontwikkeld. Onderaan het tabel wordt er per subthema en indirect per vraag een verantwoording gegeven. Dit wordt gevolgd door tabel 6.8 'Opzet eerste focusgroep en organisatorische zaken', waarin een aantal organisatorische zaken beschreven staan. In deze tabel wordt mede verantwoord hoe vragen op prioriteit gerangschikt zijn en hoe de focusgroep opgebouwd is. Als laatste staat het uiteindelijke onderzoeksinstrument bij tabel 6.9 'Leidraad voor de eerste focusgroep' beschreven.

Verantwoording van de vragen:

Tabel 6.7 <i>Verantwoording onderzoeksinstrument eerste focusgroep</i>			
Doel van het instrument voor dataverzameling: Na afloop van de focusgroep is er: 1. Data verzameld waaruit blijkt welke handelingen de gevorderde maatschappelijk werkers verrichten bij cliënten, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag. Dit om schade bij kinderen te voorkomen. 2. Data verzameld over de denkwijze van de maatschappelijk werkers, over de gewenste manier van preventief handelen bij cliënten met kinderen in het crisisstadium.			
Thema's	Subthema's	Subaspecten	Vragen
De handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers.	Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening (zie paragraaf 2.2.6 'Omgang met motivatie van de cliënt')	Gericht op: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie	Wat doet u als cliënten niet gemotiveerd zijn?
	Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker (zie paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium')	Gericht op: • Passieve betrokkenheid • Beperkte actieve betrokkenheid • Uitgebreide actieve betrokkenheid	Welke preventieve handelingen voert u uit als een cliënt met kinderen in het crisisstadium van een scheiding bevindt, maar zich aanmeld met een algemene hulpvraag?
	Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject (zie paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding', 2.2.5 'Interventies in	Gericht op: • Risicofactoren verminderen. • Beschermende factoren versterken.	Welke informatie wordt er aan een cliënt gegeven, om schade bij het kind te voorkomen? Welke handelingen worden er verricht om risicofactoren te verkleinen?

	het crisisstadium')		Welke handelingen worden er verricht om beschermende factoren te versterken?
De visie van de junior- en gevorderde maatschappelijk werkers van de gewenste manier van handelen.	Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening (zie paragraaf 2.2.6 'Omgang met motivatie van de cliënt')	Gericht op: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie	Wat vindt u in de toekomstige manier belangrijk in het motiveren van cliënten?
	Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker (zie paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium')	Gericht op: • Passieve betrokkenheid • Beperkte actieve betrokkenheid • Uitgebreide actieve betrokkenheid	Op welke manier zou er in de toekomst preventief gehandeld moeten worden bij cliënten die zich bevinden in het crisisstadium van een scheiding?
	Positieniveau van de maatschappelijk werker (zie 2.1 'Analyse van het probleem in de praktijk')	Gericht op: • Informatie voor de cliënt • Advies geven aan de cliënt • Begeleiding cliënt	Welke positie zou de maatschappelijk werker in moeten nemen bij cliënten die zich bevinden in het crisisstadium van een scheiding?
	Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject (zie paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding', 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium')	Gericht op: • Risicofactoren verminderen • Beschermende factoren versterken.	Welke informatie vindt u belangrijk om te geven aan cliënten in het crisisstadium, om schade bij het kind te voorkomen? Op welke manier zou er in de toekomst preventief gehandeld moeten worden om risicofactoren te

			verkleinen? Op welke manier zou er in de toekomst preventief gehandeld moeten worden om beschermende factoren te versterken?
Toelichting: In deze tabel is er gebruik gemaakt van twee verschillende thema's: 'de handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' en 'de visie van de junior- en gevorderde maatschappelijk werkers van de gewenste manier van handelen'. Deze thema's zijn afkomstig vanuit twee verschillende doelen, die opgesteld zijn voor deze focusgroep. Aan de hand hiervan zijn subthema's opgesteld. Vanuit de subthema's zijn de vragen geformuleerd. De voorzitter heeft tijdens de focusgroep de vragen gesteld en tijdens de discussie ervoor gezorgd dat de subaspecten aan bod kwamen. Hier is voor gekozen om de maatschappelijk werkers na te laten denken over hun eigen antwoord en niet te sturen. In deze tabel wordt per subthema kenbaar gemaakt, aan welke literatuur het gekoppeld is. Per subthema zijn er aspecten opgesteld, die afkomstig zijn uit de literatuur. De aspecten zijn tevens de codes waarmee is gewerkt tijdens het analyseren van de data. Het thema 'Handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' is opgedeeld in de subthema's 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening', 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' en 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject'. Met deze vragen is er inzicht gecreëerd in, hoe de maatschappelijk werkers momenteel preventief handelen bij cliënten met kinderen in het crisisstadium van een scheiding. De vragen hebben betrekking op de genoemde subthema's. Het thema 'De visie van de junior- en gevorderde maatschappelijk werkers van de gewenste manier van handelen' is opgedeeld in dezelfde subthema's als bij het thema 'Handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers'. Hierbij is het subthema 'Positieniveau van de maatschappelijk werker' toegevoegd. Met deze vragen is er inzicht gecreëerd in de visie van de maatschappelijk werkers op de toekomstige manier van het preventief handelen, welke positie zij willen innemen en wat hun denkwijze hierover is.			

Toelichting per subthema:

Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening: Uit paragraaf 2.1 'Analyse van het probleem in de praktijk' en uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.6 'Omgang met motivatie van de cliënt', blijkt dat een cliënt gemotiveerd moet zijn voor het slagen van het hulpverleningstraject. Op het moment dat een cliënt zich aanmeldt met een algemene hulpvraag, is de cliënt niet altijd gemotiveerd om aan de problematiek van een scheiding te werken. Een cliënt kan intrinsieke en extrinsieke motivatie hebben. Het is een taak van de maatschappelijk werkers om deze motivatie te stimuleren.

Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker: Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium' blijkt dat er verschillende manieren van hulpverlening zijn, waarbij een maatschappelijk werker de cliënt kan ondersteunen. Deze manieren zijn in te delen in passieve betrokkenheid, beperkte actieve betrokkenheid en uitgebreide actieve betrokkenheid.

Positieniveau van de maatschappelijk werker: In de literatuurstudie van paragraaf 2.1 'Analyse in de praktijk' staat beschreven welke positie een maatschappelijk werker moet innemen. De maatschappelijk werker heeft als doel om de cliënt te ondersteunen en zelfstandig te maken in wisselwerking met de omgeving. Daarnaast inventariseert de maatschappelijk werker de hulpvraag en verzamelt informatie. De hulpverlening gebeurt door het verstrekken van informatie, advies geven of het begeleiden van de cliënt.

Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject: Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren' bij een (vecht)scheiding blijkt dat er diverse beschermende en risicofactoren zijn waar de hulpverlening zich tijdens een scheiding op kan richten. Dit om de risicofactoren te verkleinen en de beschermende factoren te vergroten. Met dit subthema wordt er data verzameld over hoe de maatschappelijk werkers nu denken en hoe zij in de toekomst handelen met betrekking tot deze beschermende en risicofactoren. Tijdens de focusgroep worden de beschermende en risicofactoren uitgedeeld op papier. Uit de literatuurstudie in paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium' blijkt, dat het in voorlichtingsprogramma's effectief is om het gedrag van ouders en de negatieve gevolgen kenbaar te maken aan cliënten.

Opzet focusgroep

Tabel 6.8 <i>Opzet eerste focusgroep en organisatorische zaken</i>	
Doelgroep	Acht junior en vijf gevorderde maatschappelijk werkers van Synthese Venray. Dit zijn er in totaal dertien. Volgens het kwaliteitsinstituut (2014) moet een focusgroep uit minstens zes personen bestaan om genoeg dialoog op gang te laten brengen. Er waren genoeg maatschappelijk werkers aanwezig zodat een dialoog op gang is gekomen.
Voorzitter	Kwaliteitsinstituut (2014) geeft aan dat het beter is om iemand anders het gesprek te laten leiden. Het is belangrijk dat het interview wordt afgenomen door een gespreksleider die de respondenten gefocust houdt op het thema (Migchelbrink, 2013, p. 356). Yvonne Imming, de opdrachtgever, heeft het gesprek geleid. Zij is op de hoogte van het onderzoek en heeft achtergrond informatie over vechtscheiding. Yvonne Imming is senior maatschappelijk werkster en weet hoe zij om moet gaan met het leiden van focusgroepen.
Assistent voorzitter	Moniek Seijkens heeft ervoor gezorgd dat de ruimte in orde is en dat videoapparatuur de focusgroep heeft vastgelegd. Daarnaast heeft zij gezorgd voor cake. Ze heeft de mensen verwelkomd en een plattegrond gemaakt met daarin de plekken waar de mensen zaten tijdens de bijeenkomst. Tevens heeft ze aantekeningen gemaakt met betrekking tot belangrijke onderwerpen. Moniek Seijkens en Wendy Janssen hebben geen deel genomen aan de discussie totdat de gespreksleider hen uitnodigde om een aantal aanvullende vragen te stellen.
Plaats	De focusgroep heeft plaatsgevonden in de vergaderruimte van Synthese Venray.
Duur focusgroep	De focusgroep heeft 60 minuten geduurd.
Vastlegging	De focusgroep is vastgelegd op videoapparatuur.
Gespreksopzet	Voor de gespreksleidraad zijn de onderdelen van het Kwaliteitsinstituut (2014) aangehouden. De focusgroep is begonnen met een inleiding waar het doel, de inhoud en de duur van het interview wordt verteld. Daarbij is het doel van de videoapparatuur

	toegelicht en is daarvoor toestemming gevraagd. Ook werd er gevraagd of er nog vragen zijn. De focusgroep is begonnen met een openingsvraag. Kwaliteitsinstituut (2014) zegt dat het goed is om te beginnen met een openingsvraag zodat het ijs is gebroken. Dit is een vraag die door enkele deelnemers kort beantwoord kan worden. Na de openingsvraag kwam de kern van de focusgroep aan bod. Voor de opbouw van de vragen is voor een logische volgorde gekozen. De subthema's uit het thema 'de handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers' en 'de visie van de junior- en gevorderde maatschappelijk werkers van de gewenste manier van handelen' komen overeen. Daarom zijn deze subthema's iedere keer aan elkaar gekoppeld. Er is iedere keer eerst naar het handelen van de gevorderde maatschappelijk werkers gevraagd zodat de junior maatschappelijk werkers werden geïnspireerd. Daarna is er aan alle maatschappelijk werkers gevraagd naar de denkwijze over de gewenste handelingen. Als eerste is het subthema 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' aan bod gekomen. Dit omdat de hulpverlening begint met het motiveren van de cliënt. Daarna kwam het subthema 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' aan bod. Dit werd gevolgd door het subthema 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject'. Dit subthema heeft aanvullende informatie gegeven over de handelingswijze van de maatschappelijk werker. Daarom zijn deze subthema's aan elkaar gekoppeld. Kwaliteitsinstituut (2014) zegt dat het goed is om af te sluiten met een afrondende vraag. Dit heeft er voor gezorgd dat de discussie ten einde kwam. Ze geven als tip om de discussie af te sluiten met een samenvatting en om te informeren of ze nog iets gemist hebben tijdens het gesprek (Kwaliteitsinstituut, 2014). Daarom wordt er afgesloten met een samenvattende vraag.
--	---

Leidraad eerste focusgroep

Tabel 6.9

Leidraad eerste focusgroep

A – Inleiding		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Welkom	5 min.	Alle aanwezigen worden welkom geheten.
Waardering van deelname		De deelnemers worden bedankt voor deelname.
Inleiding en het doel		Vooraf de focusgroep wordt er aan de deelnemers de inhoud en de duur van het interview vertelt. Daarbij is het doel van de videoapparatuur, namelijk het uitschrijven en analyseren van data, toegelicht. Als laatste is er toestemming gevraagd voor opnamen, en of er nog vragen zijn. Het doel van de focusgroep wordt bekend gemaakt. Na afloop van de focusgroep is er: 1. Data verzameld waaruit blijkt welke handelingen de gevorderde maatschappelijk werkers verrichten bij cliënten, om schade bij kinderen te voorkomen. Dit is gericht op cliënten die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag. 2. Data verzameld over de toekomstige manier van preventief handelen bij cliënten met kinderen, die zich in het crisisstadium van een scheiding aanmelden met een algemene hulpvraag. Dit om schade bij kinderen te voorkomen.
Begrippen uitleggen		Belangrijke begrippen worden uitgelegd.

B – Kern		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Openingsvraag	5 min.	1. Kunt u zich een gebeurtenis herinneren waarbij ouders met kinderen op het punt stonden om te gaan scheiden? (2 á 3 personen laten vertellen)
Vragen over: 'handelingen van de gevorderde maatschappelijk werkers'	10 min.	Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening 2. Wat doet u als cliënten niet gemotiveerd zijn? (Specifiek richten op gevorderde maatschappelijk werkers). 3. Wat vindt u in de toekomstige manier belangrijk in het motiveren van de cliënten? Zorgen dat tijdens de discussie deze thema's aan bod zijn gekomen: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker 4. Welke preventieve handelingen voert u uit als een cliënt met kinderen in het crisisstadium van een scheiding bevindt, maar zich aanmeldt met een algemene hulpvraag? (specifiek richten op gevorderde maatschappelijk werkers) 5. Op welke manier zou er in de toekomst preventief gehandeld moeten worden bij cliënten die zich bevinden in het crisisstadium van een scheiding? Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject 6. Welke informatie wordt er aan een cliënt gegeven, om schade bij het kind te voorkomen? (Specifiek richten op gevorderde maatschappelijk werkers) 7. Welke informatie vindt u belangrijk om te geven aan cliënten in het crisisstadium, om schade bij het kind te
Met de koppeling van vragen over: 'visie van de junior- en gevorderde maatschappelijk werkers van de gewenste manier van handelen'.	10 min.	
	10 min.	

	10 min.	voorkomen? 8. Welke handelingen worden er verricht om risicofactoren te verkleinen? 9. Welke handelingen worden er gericht om beschermende factoren te versterken? Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. 10. Op welke manier zou er in de toekomst preventief gehandeld moeten worden om risicofactoren te verkleinen?* (Specifiek richten op gevorderde maatschappelijk werkers) 11. Op welke manier zou er in de toekomst preventief gehandeld moeten worden op beschermende factoren te versterken?* * De onderstaande beschermende en risicofactoren worden doorlopen: • De communicatie/conflicten tussen ouders • De band tussen ouder en kind • Het functioneren van de ouder • De opvoeding van de ouder • De sociale ondersteuning • Betalen kinderalimentatie • De omgang van het kind met betrekking tot de scheiding • Bijkomende veranderingen • Psychologische problemen van ouders Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten.
--	---------	--

C – Slot		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Slotvraag	5 min.	De focusgroep wordt afgesloten met de vraag of iemand nog aanvullingen heeft voor het onderzoek.
Bedanken voor inzet en deelname		De maatschappelijk werkers worden bedankt voor hun deelname aan het onderzoek. Er wordt aangegeven dat de resultaten van de focusgroep en het onderzoek worden teruggekoppeld bij de maatschappelijk werkers van Synthese tijdens de presentatie.

Bijlage 5: Onderzoeksinstrument 3: Tweede focusgroep

Onderzoeksinstrument 3 is gekoppeld aan deelvraag 1:

1. *Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de cliënten, in het crisisstadium van een scheiding, met betrekking tot de gewenste manier van preventief handelen van de maatschappelijk werkers om schade bij kinderen te voorkomen? Welke handelingssuggesties voor de maatschappelijk werkers van Synthese Venray zijn hieruit af te leiden?*

Het onderzoeksinstrument voor de tweede focusgroep is op dezelfde werkwijze ontwikkeld als bij onderzoeksinstrument 1: zie bijlage 3 'Onderzoeksinstrument 1: Semi-gestructureerd interview'. Hierbij is gebruik gemaakt van het stappenplan beschreven door van der Donk en van Lanen (2011). Aan de hand van tabel 6.10 'Verantwoording onderzoeksinstrument eerste focusgroep' zijn er door middel van thema's en subthema's diverse vragen ontwikkeld. Onderaan het tabel wordt er per subthema en indirect per vraag een verantwoording gegeven. Dit wordt gevolgd door tabel 6.11 'Opzet eerste focusgroep en organisatorische zaken', waarin een aantal organisatorische zaken beschreven staan. In deze tabel wordt mede verantwoord hoe vragen naar aanleiding van prioriteit gerangschikt zijn en hoe de focusgroep opgebouwd is. Als laatste staat het uiteindelijke onderzoeksinstrument bij tabel 6.12 'Leidraad voor de eerste focusgroep' beschreven.

Verantwoording van de vragen:

Tabel 6.10			
Verantwoording onderzoeksinstrument tweede focusgroep			
Doel van het instrument voor dataverzameling: Na afloop van de focusgroep is er: 1. Data verzameld over de handelingssuggesties van de maatschappelijk werkers, waaruit ze af kunnen leiden wat de ondersteuningsbehoeften zijn van de cliënten.			
Thema's	Subthema's	Subaspecten	Vragen
Handelingssuggesties naar aanleiding van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten bij de maatschappelijk werkers	Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening (zie paragraaf 2.2.6. 'Omgang met motivatie van de cliënt')	Gericht op: • Intrinsieke motivatie • Extrinsieke motivatie	Welke handelingen kan u inzetten om het belang van het kind, tijdens een scheiding voorop te stellen?
	Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker (zie paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium')	Gericht op: • Passieve betrokkenheid • Beperkte actieve betrokkenheid • Uitgebreide actieve betrokkenheid	Welke handelingen kan u inzetten om aan de volgende wensen van cliënten te voldoen?
	Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject (zie paragraaf 2.2.2 'Risico- en beschermende factoren bij een (vecht)scheiding')	Gericht op: • Risicofactoren verminderen. • Beschermende factoren versterken.	Welke informatie is relevant om te geven aan cliënten?

Toelichting:

In deze tabel is gebruik gemaakt van één thema: 'handelingssuggesties naar aanleiding van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten bij de maatschappelijk werkers'. Het thema is afkomstig vanuit de resultaten van de cliënten. Aan de hand hiervan zijn subthema's opgesteld die ook zijn gebruikt bij bijlage 3: Onderzoeksinstrument 1: Semi-gestructureerd interview. In deze tabel wordt per subthema en subaspect kenbaar gemaakt, aan welke literatuur het gekoppeld is. De subaspecten zijn tevens de codes waarmee is gewerkt tijdens het analyseren van data. Tijdens de focusgroep zijn de resultaten van de cliënten aan de maatschappelijk werkers voorgelegd. De gespreksleiders hebben tijdens de focusgroep open vragen gesteld en tijdens de discussie ervoor gezorgd dat de subaspecten aan bod kwamen. Hier is voor gekozen om de maatschappelijk werkers na te laten denken over hun eigen antwoord en niet te sturen.

Het thema 'De bruikbaarheid van de handelingssuggesties van de cliënten bij de maatschappelijk werkers' is opgedeeld in de subthema's 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening', 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' en 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject'. Met deze vragen wordt inzicht gecreëerd in hoe de maatschappelijk werkers kunnen aansluiten bij de behoeften van de cliënt. Toelichting per subthema:

Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening: Uit de resultaten van de interviews zijn er suggesties over motivatie naar voren gekomen waaraan een cliënt in het crisisstadium behoefte heeft. Vanuit paragraaf 2.1 'Analyse van het probleem in de praktijk' en uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.6 'Omgang met motivatie van de cliënt' blijkt dat een cliënt gemotiveerd moet zijn voor het slagen van het hulpverleningstraject. Een cliënt kan intrinsieke en extrinsieke motivatie hebben. Het is een taak van de maatschappelijk werkers om deze motivatie te stimuleren.

Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker: Uit de resultaten van de interviews zijn er suggesties over de handelingen naar voren gekomen waaraan een cliënt in het crisisstadium behoefte heeft. Uit de literatuurstudie in paragraaf 2.2.5 'Interventies in het crisisstadium' blijkt dat er verschillende manieren van hulpverlening zijn waarop de cliënt ondersteund kan worden. Deze manieren zijn in te delen in passieve betrokkenheid, beperkte actieve betrokkenheid en uitgebreide actieve betrokkenheid.

Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject: Uit de resultaten van de interviews zijn er suggesties over de inhoud van het hulpverleningstraject naar voren gekomen waaraan een cliënt in het crisisstadium behoefte heeft. Uit de literatuurstudie bij paragraaf 2.2.4

‘Preventieve en werkzame factoren’ blijkt dat de maatschappelijk werkers van Synthese zich gaan richten op de secundaire preventie om deze problematiek te beperken. De secundaire preventie richt zich op het versterken van de beschermende factoren en het verkleinen van de risicofactoren. De risico- en beschermende factoren staan beschreven bij paragraaf 2.2.2. Met dit subthema worden er data verzameld over welke handelingssuggesties de maatschappelijk werkers kunnen inzetten.

Opzet tweede focusgroep

Tabel 6.11	
<i>Opzet tweede focusgroep en organisatorische zaken</i>	
Doelgroep	Acht junior en drie gevorderde maatschappelijk werkers van Synthese te Venray. Dit zijn er in totaal elf. Volgens het kwaliteitsinstituut (2014) moet een focusgroep uit minstens zes personen bestaan om genoeg dialoog op gang te laten brengen. Er waren genoeg maatschappelijk werkers aanwezig zodat er een dialoog op gang is gekomen.
Gespreksleider	Wendy Janssen en Moniek Seijkens hebben het gesprek geleid. Zij zijn op de hoogte van de resultaten van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten, en hebben tijdens de focusgroep voorbeelden ingebracht. Het is van belang dat het interview wordt afgenomen door een gespreksleider die de respondenten gefocust houdt op het thema (Migchelbrink, 2013, p. 356). Colin Weeink, junior maatschappelijk werker, heeft de tijd bewaakt.
Assistent gespreksleider	Moniek Seijkens heeft ervoor gezorgd dat de ruimte in orde is en dat focusgroep op videoapparatuur is vastgelegd. Daarnaast heeft zij voor soesjes gezorgd op de bijeenkomst. Wendy Janssen heeft de mensen verwelkomd en een inleiding gegeven. Moniek Seijkens heeft een plattegrond gemaakt waar de mensen tijdens de bijeenkomst zaten. Colin Weeink, junior maatschappelijk werker, heeft de tijd van de focusgroep bewaakt.
Plaats	De focusgroep heeft plaatsgevonden in de vergaderruimte van Synthese Venray.
Duur focusgroep	De focusgroep heeft 45 minuten geduurd.
Gespreksoptzet	De ondersteuningsbehoeften waren vooraf gemaild naar de maatschappelijk werkers. De focusgroep is ingeleid met de uitleg

	dat er cliënten zijn bevraagd naar de ondersteuningsbehoeften en dat er in deze bijeenkomst wordt geïnformeerd naar de handelingen die ingezet kunnen worden. Daarna kwam de kern van de focusgroep aan bod. Voor de opbouw van de vragen is dezelfde volgorde gekozen als die is gehanteerd bij 'De ondersteuningsbehoeften van de cliënten' in tabel 6.4: <i>'Verantwoording onderzoeksinstrument semi-gestructureerd interview'</i>. Als eerste is het subthema over 'handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening' aan bod gekomen. Er is hiervoor gekozen omdat de hulpverlening begint met het motiveren van de cliënt. Dit heeft informatie gegeven over welke handelingen de maatschappelijk werkers kunnen inzetten naar aanleiding van de resultaten. Daarna is het subthema 'suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker' aan bod gekomen. Dit subthema heeft informatie gegeven over welke handelingen de maatschappelijk werker in kan zetten naar aanleiding van de resultaten. Als laatste komt het subthema 'suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject' aan bod. Dit subthema heeft informatie gegeven over welke informatie relevant is voor cliënten die zich bevinden in het crisisstadium van een scheiding. Kwaliteitsinstituut (2014) zegt dat het goed is om af te sluiten met een afrondende vraag. Dit heeft er voor gezorgd dat de discussie ten einde kwam. Ze geven als tip om de discussie af te sluiten met een samenvatting, en om te informeren of ze nog iets gemist hebben tijdens het gesprek (Kwaliteitsinstituut, 2014). Daarom wordt er afgesloten met een samenvattende vraag.
--	---

Leidraad tweede focusgroep

Tabel 6.12		
Leidraad tweede focusgroep		
A – Inleiding		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Welkom	5 min.	Alle aanwezigen worden welkom geheten.
Waardering van deelname		De deelnemers worden bedankt voor deelname.
Inleiding en het doel		Het doel van de focusgroep wordt bekend gemaakt: Doel: Na afloop van de focusgroep is er: 1. Data verzameld over handelingssuggesties die maatschappelijk werkers kunnen gebruiken, voor de ondersteuningsbehoeften van cliënten.
Inhoud van de focusgroep		De resultaten van de ondersteuningsbehoeften zijn gedeeld per mail aan de maatschappelijk werkers. Er is toegelicht dat de resultaten zijn voortgekomen vanuit cliënten, die hulpverlening hebben gehad van het maatschappelijk werk. De ondersteuningsbehoeften zijn onderverdeeld in drie vragen. Per vraag wordt er geïnventariseerd welke handelingen de maatschappelijk werkers kunnen inzetten naar aanleiding van die behoeften.
B – Kern		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Vragen over ‘Handelingssuggesties naar aanleiding van de ondersteuningsbehoeften	10 min.	Handelingssuggesties om gemotiveerd te worden voor hulpverlening Het belang van het kind blijkt een grote motivatie te zijn voor hulpverlening gericht op de scheiding. 1. Welke handelingen kan u inzetten om het belang van het kind, tijdens een scheiding voorop te stellen?

van de cliënten bij de maatschappelijk werkers.'	10 min.	Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. Suggesties voor de handelingswijze van de maatschappelijk werker Er wordt gelegenheid gegeven aan de maatschappelijk werkers om de resultaten door te lezen van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten. 2. Welke handelingen kan u inzetten om aan de volgende wensen van cliënten te voldoen? • Een veilige omgeving aanbieden • Positie innemen en confronteren • Verwachtingen kenbaar maken van de maatschappelijk werker • Vertrouwensband creëren • Kind(eren) bij de hulpverlening betrekken • Oplossen van conflicten tussen ouders • Een persoon zijn waar de cliënt ten alle tijden bij terecht kan • Aandacht geven aan de relatie tussen ouder(s) en het kind • Inzicht geven aan de ouder wat er omgaat in het kind Er wordt een samenvatting gegeven van de antwoorden, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten. Suggesties voor de inhoud van het hulpverleningstraject Er wordt gelegenheid gegeven aan de maatschappelijk werkers om de resultaten door te lezen van de ondersteuningsbehoeften van de cliënten. 3. Welke informatie is relevant om te geven aan cliënten? • Informatie over omgang met ex-partner
	10 min.	

		• Informatie over kinderalimentatie • Informatie over het gedrag van ouder(s) • Tips met betrekking tot informatie over veranderingen (denk aan financiën, verhuizing). Er wordt een samenvatting gegeven, aanvullingen gedaan en het onderwerp wordt afgesloten.
C – Slot		
Onderwerpen	Tijd	Handelingen
Slotvraag	5 min.	De focusgroep wordt afgesloten met de vraag of iemand nog aanvullingen heeft voor het onderzoek.
Bedanken voor inzet en deelname		De maatschappelijk werkers worden bedankt voor de deelname aan het onderzoek. Er wordt aangegeven dat de resultaten van het onderzoek terug worden gekoppeld aan de maatschappelijk werkers van Synthese tijdens de presentatie op 14 juni 2016.